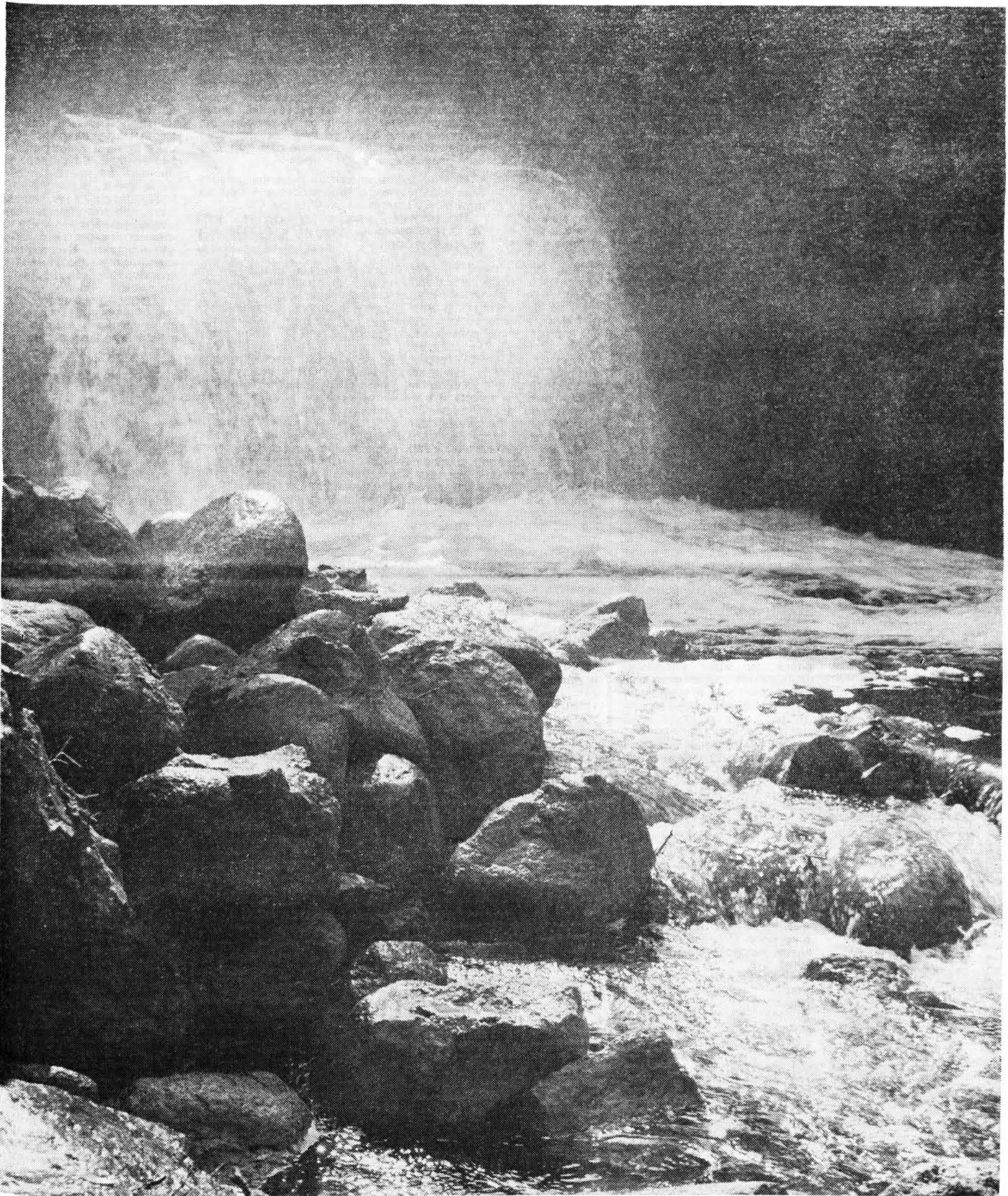

Голас Радзімы

№ 42 (1924)
17 кастрычніка 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Краязды нашай зямлі вынікаюць захапленне ў кожнага, хто прыязджае ў Беларусь. Прырода рэспублікі мае сваю адметнасць, свой наларыт. Палоссе запамінаецца першабытнымі лясамі, рэкамі, рэчкамі і рэчучкамі. Браслаўшчына — абшчы бланітам шматлікіх азёр. Навагрудчына — сваімі ўзгоркамі і курганамі. У нас захаваліся ўнікальныя прыродныя комплексы, славутыя на ўсю Еўропу. Есць і безліч маленькіх дзіос, пра якія ведаюць хіба што толькі мясцовыя жыхары ды спячаныя вандроўнікі. Адзіна з такіх цудоў сустраў і фотакарэспандэнт «Голасу Радзімы» Святаслаў ЮРЫЦІН. Гэты водаспад ён адшукаў у Мірскім раёне на невялікай рэчцы Вата.

За мирное, свободное, процветающее будущее Европы и всех других континентов

Встреча М. С. Горбачева с парламентариями Франции

Уважаемые господа председатели,

уважаемые депутаты и сенаторы,

дамы и господа!

Я рад возможности выступить в парламенте Франции, встретиться с вами — избранными французского народа. Хотел бы воспользоваться случаем и поблагодарить Президента республики за любезное приглашение посетить вашу страну.

Идет второй день визита нашей делегации, состоялись важные встречи. Начался обмен мнениями по актуальным вопросам двусторонних отношений и международным делам. Конечно, пока рано подводить итоги переговоров с Президентом республики Миттераном и другими государственными деятелями Франции. Но уже очевидно, что обе стороны проявляют стремление дать новый импульс развитию отношений между нашими странами и, с учетом существующих реалистических, сблизить позиции по международным проблемам.

Беседуя с Президентом республики и выступая сегодня перед вами, я, естественно, стремлюсь к тому, чтобы во Франции лучше поняли суть, главную направленность внешней политики Советского государства. Она, как и внешняя политика любого государства, обусловлена в первую очередь внутренними потребностями.

Позвольте коротко остановиться на этом вопросе. Думаю, вы знаете, какой большой и во многом не легкий путь прошла за годы существования Советской власти наша страна. Мы получили в наследство от царской России крайнюю экономическую отсталость. Три четверти населения были неграмотными. В очень короткий по меркам истории срок Советский Союз превратился в могучую, современную во всех отношениях державу с высоким уровнем культуры народа. Мы покончили с безработицей, обеспечили населению такие социальные блага, как бесплатное предоставление жилья, медицинское обслуживание, просвещение. Назову несколько цифр, говорящих об экономическом развитии страны. Только за послевоенные годы наш национальный доход увеличился в 16 с лишним раз, а выпуск промышленной продукции — в 24 раза. В шесть раз выросли за это же время реальные доходы советского человека.

Гордость успехами не порождает у нас самодовольства. Мы видим, что на нынешнем этапе возросшая зрелость общества выдвигает перед нами гораздо более масштабные, во многом новые по своему содержанию задачи. Полностью отдаем себе отчет и в тех недостатках, которые есть в нашей работе, в имеющихся трудностях и проблемах, подчас достаточно серьезных. Главную цель, которую мы сегодня перед собой ставим, можно определить краткой формулой: ускорить социальное и экономическое развитие общества.

Для этого потребуются поднять на более высокий уровень многое — и научно-техническую базу народного хозяйства, и методы управления, и самого человека, его

Общественные и политические деятели, зарубежная печать широко комментируют официальный визит Генерального секретаря ЦК КПСС, члена Президиума Верховного Совета СССР М. С. Горбачева во Францию, состоявшийся 2—5 октября.

Советский руководитель выступил с конкретными инициативами, касающимися ключевых проблем современности. Наиболее важным на современном этапе является реализация предложений Москвы о сокращении стратегических арсеналов США и СССР, а также о запрещении милитаризации космоса. Обращает также на себя внимание приглашение советского руководителя начать двусторонние переговоры с Францией и Великобританией с целью снизить военное про-

сознание, навыки, квалификацию. Словом, мы двинулись по пути к достижению нового качественного состояния общества.

Главная наша задача — сделать экономику более эффективной и динамичной, жизнь людей — духовно богаче, полнокровнее, содержательнее, развивать социалистическое самоуправление народа.

Нетрудно понять, что важнейшими условиями достижения этих целей являются не только надежный мир, но и спокойная, нормальная международная обстановка. Этими приоритетами и определяется наша внешняя политика. Политика, в которой мы, естественно, стараемся в полной мере учесть интересы и потребности других народов, все реалистически современной эпохи.

Наш мир, мир многоликий и противоречивый, стремительно приближается к концу века и тысячелетия. Он более чем богат сложными проблемами политического, экономического и социального характера. Давно уже стало реальностью существование на планете двух общественных систем, каждая из которых живет и развивается по своим законам.

Но надо видеть и другую реальность. Состоит она в том, что становится все более тесной взаимосвязь и взаимозависимость между странами и континентами. Это — неизбежное условие развития мировой экономики, научно-технического прогресса, ускорения обмена информацией, передвижения людей и вещей — на Земле и даже в космосе. Словом, всего развития человеческой цивилизации.

К сожалению, далеко не всегда завоевания цивилизации оборачиваются на благо людей. Достижения науки и техники слишком часто и слишком активно используются и для создания средств истребления человека, для создания и накопления все более страшных видов оружия.

В этих условиях знаменитый гамлетовский вопрос: «Быть или не быть» становится уже не перед отдельным индивидуумом, а перед человеческим родом. Он перерастает в глобальную проблему. Ответ на него может быть только один — человечество, цивилизация должны во что бы то ни стало выжить. Но обеспечить это можно, лишь научившись жить вместе, ужиться рядом на этой небольшой планете, овладев нелегким искусством считаться с интересами друг друга. Это мы и называем политикой мирного сосуществования.

Мы достаточно сильны, чтобы дать сокрушительный отпор любой попытке посягнуть на безопасность и мирный труд нашего народа. Но мы считаем, что доказывать правоту своей идеологии, преимущества того строя, который выбрал по своей воле каждый народ, надо не силой оружия, а только и исключительно силой примера. Таково наше непоколебимое убеждение.

Я уже говорил вчера господину Президенту о нашем понимании главной оси противоречий, борьбы двух тенденций в мировой политике. Нам кажется крайне опасным взгляд, чем бы он ни оправдывался, что стоящие перед международным сообществом задачи можно решать созданием и накоплением все новых и все более разрушительных видов оружия — и на Земле, и в космосе. Нам представляются опасными и действия, сохраняющие и усиливающие международную напряженность. Она уже и так накалена. Накалена так, что сейчас стало крайне трудно договориться не только по сложным, не терпящим отлагательства, вопросам, но и относительно простых проблем. Завтра, если мы не остановим действующие ныне тенденции, можно не суметь преодолеть их чудовищную инерцию. Разговаривать станет еще труднее.

Вот почему мы считаем столь важным уже сейчас, немедленно, пока не поздно, остановить «адский поезд» гонки вооружений, начать их сокращение, оздоровить международную обстановку, развивать мирное сотрудничество между народами. Это во взаимных интересах, это всеобщая задача. Никто не может себе позволить отсиживаться в стороне.

Советский Союз, как вы, наверное, знаете, не только призывает, но и действует в этом направлении.

Мы в одностороннем порядке прервали дальнейшее размещение ракет средней дальности в Европе и призвали Соединенные Штаты ответить тем же. Прекратили производство всех ядерных взрывов и призвали США ответить тем же. Этот призыв мы, естественно, обращаем и к остальным ядерным державам.

Советский Союз предлагает приступить к сокращению вооруженных сил и вооружений обеих сторон в Центральной Европе — и начать с сокращения советских и американских войск. Причем мы готовы сократить большее количество войск, чем американцы.

Что касается космоса, то мы за его использование

в Европе, — пишет, например, французская «Юманите».

Советский Союз вновь продемонстрировал, что он не ограничивается мирными призывами и декларациями, что выдвигаемые им внешнеполитические инициативы носят конкретный, практически осязаемый характер, проникнуты искренним стремлением наметить перелом в международном развитии, направить его курсом мирного сотрудничества и разрядки.

Именно так повсеместно расценены советские инициативы, обнародованные в ходе визита М. С. Горбачева во Францию.

Предлагаем нашим читателям речь М. С. Горбачева на встрече с парламентариями Франции.

исключительно в мирных целях и настоятельно призываем договориться об этом, ибо перенос гонки вооружений в космос сделает объективно невозможным сокращение ядерных арсеналов. Мы внесли, как вы знаете, предложение в ООН о международном сотрудничестве в мирном освоении космического пространства.

А сейчас я хочу информировать вас о новых шагах, предпринимаемых Советским Союзом. Они преследуют ту же цель: остановить губительный процесс гонки вооружений, отвратить нависшую над человечеством военную угрозу.

Первое. На днях мы обратились к правительству США с предложением договориться о том, чтобы полностью запретить для обеих сторон ударные космические вооружения и действительно радикально, на 50 процентов, сократить свои достигающие территории друг друга ядерные вооружения.

Другими словами, мы предлагаем практическое решение тех самых задач, которые были в начале этого года согласованы обеими сторонами в качестве целей Женевских переговоров: не только прекратить гонку вооружений, но и резко сократить их уровень и одновременно предотвратить гонку вооружений в космосе.

Едва ли надо говорить о том, насколько все это укрепило бы стратегическую стабильность и взаимное доверие.

Могу вам сообщить, что нашей делегации в Женеве даны указания внести конкретные предложения по этому вопросу и полномочия дать партнерам исчерпывающие пояснения.

Говорю вам обо всем этом потому, что на Западе уже ходит по поводу нашего предложения множество всяких версий и кривотолков, и пора внести некоторую ясность.

Второе. О ядерных средствах средней дальности в Европе. В целях облегчения договоренности об их скорейшем взаимном сокращении (в чем, как нам это часто говорят, весьма заинтересованы и в Западной Европе) мы считаем возможным заключить соответствующее соглашение отдельно, вне непосредственной связи с проблемой космических и стратегических вооружений. Такой путь может, как нам думается, оказаться практичным.

В этой связи считаю важным разъяснить нашу позицию по такому вопросу, как место ядерного потенциала Франции и Англии в европейском балансе сил. Этот потенциал быстро растет и закрывать на него глаза мы уже не можем. С французской

стороны указывалось, что ядерные силы Франции не подлежат обсуждению без ее участия. Это резонно. Отсюда следует, что пора начать между нами прямой разговор на эту тему и попытаться найти приемлемый выход совместными усилиями. Советский Союз к такому прямому разговору с Францией, равно как, разумеется, и с Англией, готов.

При этом хочу подчеркнуть, что мы будем самым внимательным образом учитывать интересы безопасности Франции. И сегодня, как нам представляется, вопрос о сокращении ее вооружений не стоит.

Третье. Вы знаете, что нами объявлен мораторий на размещение в Европе ракет средней дальности. Число ракет СС-20, которое Советский Союз имеет на боевом дежурстве в европейской зоне, составляет сейчас 243 единицы. Это значит, что оно точно соответствует уровню июня 1984 года, когда было начато дополнительное размещение наших ракет в ответ на установку в Европе американских ракет средней дальности. Дополнительно развернутые при этом ракеты СС-20 сняты в настоящее время с боевого дежурства, а стационарные сооружения для размещения этих ракет будут в ближайшие два месяца демонтированы. Это поддается контролю. При этом наши ответные меры в отношении территории самих Соединенных Штатов продолжают оставаться в силе.

Хочу также пояснить, какой смысл мы в данном случае вкладываем в термин «европейская зона». Это зона, в которой размещены ракеты средней дальности, способные поражать объекты на территории Западной Европы.

Следует к этому добавить, что старые, и весьма мощные, ракеты СС-5 мы уже полностью сняли с вооружения и продолжаем снимать ракеты СС-4. Это значит, что в целом число ракет-носителей средней дальности в европейской зоне СССР теперь значительно меньше, чем десять или даже пятнадцать лет назад. Идя на такое самоограничение, мы руководствуемся широкими интересами европейской безопасности. Думаю, Европа теперь вправе ожидать ответного шага Соединенных Штатов Америки — прекращения или дальнейшего размещения своих ракет средней дальности на европейском континенте.

Видите, на какие серьезные шаги идет Советский Союз. В сочетании с предыдущими акциями наши последние предложения представляют собой, как нам кажется, комплекс конструктивных и реалистических мер, осуществление которых привело бы к подлинному перелому в развитии международных отношений. Перелому в пользу мира, безопасности и сотрудничества между народами.

Это, если хотите, наша программа оздоровления взрывоопасной международной обстановки, угрожающей миру. Ждем, что в ответ на наши предложения и Запад пройдет свою часть пути.

Хочу подчеркнуть, что реализация выдвигаемой нами программы означала бы также существенное продвижение к столь желанной, столь

(Окончание на 4-й стр.)

ЗАМЕЖНЫЯ ВЫСТАЎКІ Ў МІНСКУ

АД АСАБІСТЫХ КАНТАКТАЎ — ДА ДЗЕЛАВЫХ КАНТРАКТАЎ

Пастаянныя чытачы «Голасу Радзімы», напэўна, заўважылі даволі частыя паведамленні нашай газеты пра міжнародныя і замежныя выстаўкі, семінары, сімпозіумы, Дні навукі і тэхнікі, якія праходзяць у Мінску. Сталіца Савецкай Беларусі стала традыцыйным месцам правядзення многіх такіх мерапрыемстваў.

Пра гэты аспект знешнеэканамічных і навукова-тэхнічных сувязей нашай рэспублікі карэспандэнт «Голасу Радзімы» гутарыць са старшынёй прэзідыума Гандлёва-прамысловай палаты БССР Уладзімірам ЛЯСУНОМ.

— Вядучыя замежныя фірмы з забавальным вядучым свае навінкі ў Мінск. Чым прыцягвае наша сталіца буйных экспанентаў?

— Фірмы, зразумела, кіруюцца перш за ўсё ўласнымі інтарэсамі, клапацяцца пра пашырэнне рынку збыту сваёй прадукцыі. На Савецкі Саюз — самую буйную краіну свету з магутным навукова-тэхнічным патэнцыялам — яны глядзяць так на сур'езнага партнёра. Так і едуць сюды. Чаму часта выбіраецца менавіта Мінск? Фірмы лічаць, што тут вельмі выгадна знаёміць пакупнікоў з узорами сваіх тавараў, бо горад знаходзіцца на скрыжаванні буйных магістралей СССР. Аба-вязкова бярэцца пад увагу і ўзровень развіцця пэўнай галіны ў дадзеным рэгіёне. Перш за ўсё менавіта гэта ўлічваецца пры арганізацыі міжнародных спецыялізаваных выставак. Напрыклад, міжнародная выстаўка «Парашковая металургія» традыцыйна праходзіць у Беларусі, дзе дзейнічае першае ў Савецкім Саюзе рэспубліканскае навукова-вытворчае аб'яднанне гэтай галіны прамысловасці.

Такія экспазіцыі праводзяцца ў Мінску з 1973 года. Сёлета адбылася чацвёртая па ліку выстаўка. І па колькасці ўдзельнікаў, і па выставачнай плошчы яна была найбольш прадстаўнічай за ўсе папярэднія. Абсталюванне і апаратуры для вытворчасці парашковых матэрыялаў і спечаных выра-

баў на ёй дэманстравалі каля сямідзесяці вядучых фірм з 13 прамыслова развітых краін. У гэтых экспазіцыях пастаянна ўдзельнічаюць заходнегерманскія, японскія, шведскія, бельгійскія і іншыя фірмы.

— У Мінску традыцыйна праводзіцца і некаторыя міжнародныя выстаўкі сельскагаспадарчага характару.

— Мы праводзім некалькі такіх выставак. Скажу пра самыя значныя. Некалькі месяцаў назад, напрыклад, у нас праходзіла выстаўка «Камбі-корммаш-85». На ёй былі паказаны апошнія дасягненні ў галіне прамысловай вытворчасці камбікармоў і перапрацоўкі другой сыравіны на кармавыя мэты. Амаль сорак фірм з 13 краін свету прадставілі самыя розныя экспанаты: ад міні-трактароў — да буйных камбікормавых заводаў.

Варта адзначыць таксама міжнародную спецыялізаваную выстаўку машын і абсталювання па механізацыі вырошчвання, уборкі і перапрацоўкі бульбы. Зноў жа не выпадкова менавіта Мінск стаў месцам яе правядзення. Бульба, як вядома, вельмі пашыраная ў Беларусі сельскагаспадарчая культура, яна займае значную частку нашых палёў. Рэспубліка дае 15-17 працэнтаў вырошчваемых клубняў у нашай краіне і да 5 працэнтаў — у свеце. Гадавы ўраджай бульбы ў БССР роўны гадавому збору яе ў ЗША.

У чэрвені 1986 года ў нас

будзе праводзіцца яшчэ адна міжнародная спецыялізаваная выстаўка сельскагаспадарчага кірунку — аўтаматызацыя і механізацыя ў галінах аграпрамысловага комплексу.

— Акрамя названых вамі буйных міжнародных выставак, у нас праходзіць многа іншых выставачных мерапрыемстваў...

— Мы маем больш чым дваццацігадовы вопыт выставачнай дзейнасці. Гандлёва-прамыслова палата БССР толькі за апошнія пяцігоддзе правяла звыш 50 выставачных мерапрыемстваў. У іх прыняло ўдзел больш за 300 фірм, кампаній і прадпрыемстваў саюзаў з 25 краін свету. На гэтых выстаўках пабывала 170 тысяч чалавек, у тым ліку 95 тысяч спецыялістаў розных галін народнай гаспадаркі, зразумела, не толькі нашай рэспублікі і краіны.

Каб канкрэтна даведацца, хто і што паказвае ў Беларусі, возьмем для прыкладу, два гэтыя месяцы — верасень і кастрычнік. 16 верасня навінкі камп'ютэрнай тэхнікі дэманстравала ў Мінску амерыканская фірма «Ванг». 24 верасня па 2 кастрычніка швейцарская фірма «Месе - Крыгер» праводзіла ў нас выстаўку тэхналагічнага абсталювання для мясной і малочнай прамысловасці, у якой удзельнічалі таксама 11 фірм з Аўстрыі, Даніі, Італіі, Нідэрландаў, ФРГ, Швецыі. 15 кастрычніка ў Мінску пачаліся інфармацыйныя Дні знешняга гандлю Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У гэты ж час былі наладжаны сімпозіум і экспазіцыя «Фінскія будаўнічыя і аддзелачныя матэрыялы». А 31 кастрычніка адкрыецца выстаўка абсталювання для вытворчасці трыкатажных вырабаў італьянскай фірмы «Рымак».

Як бачыце, графік выставачных мерапрыемстваў у нас вельмі цесны.

— Для гэтага патрэбны і даволі значныя выставачныя плошчы. Ці дастаткова іх у нашай сталіцы?

— Якой бы буйной ні была выстаўка, нам заўсёды ўдаецца яе размясціць, прычым, у цэнтральных раёнах сталіцы. Часцей за ўсё для гэтага выкарыстоўваецца Палац спорту і спорткомплекс «Дынама». На арэне палаца, плошча якой 1800 квадратных метраў, размяшчаюцца, як правіла, экспанаты вагою да пяці тон. Гэтай мэце служаць таксама прасторныя холы і вестыбюлі. Буйнагабарытныя і цяжкія машыны і механізмы дэманструюцца на адкрытай пляцоўцы. У спорткомплексе «Дынама» мы можам прадставіць фірмам удзельніцам выстаўкі да 2500 квадратных метраў экспазіцыйнай плошчы. Даволі часта выкарыстоўваецца і выставачная зала Беларускага навукова-даследчага інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі і тэхніканэканамічных даследаванняў. Тут мы можам размясціць невялікія па памеру і вазе станкі, абсталюванне, прыборы, апаратуру. Акрамя названых аб'ектаў у Мінску ёсць і іншыя пашыраныя, зручныя для правядзення выставак.

Але ў хуткім часе нашы магчымасці пашырацца. На адной з цэнтральных магістралей Беларускай сталіцы — праспекце Машэрава, каля Камсамольскага возера — будзе буйны выставачны павільён для правядзення міжнародных і замежных выставак. Яго плошча — 12 гектараў. Вялікая дэманстрацыйная зала (4,2 тысячы квадратных метраў) размешчана на першым паверсе павільёна, у цокальнай частцы — малая выставачная зала на 300

квадратных метраў. Увядзенне ў строй гэтага аб'екта, безумоўна, значна пашырыць выставачную дзейнасць у Беларусі.

— У нашай гутарцы хацелася б закрануць і пытанне пра камерцыйныя вынікі. Хаця сутнасць выставачнай дзейнасці не абмяжоўваецца толькі кантрактамі і пагадненнямі, тым не менш гэта адзін з асноўных момантаў такіх мерапрыемстваў.

— Без камерцыйных здзелак, зразумела, не абыходзіцца ні адна выстаўка. Адзін прапаўняе тавар, другі, калі мае патрэбу, купляе яго. Гандлёва-прамыслова палата БССР садзейнічае фірмам у правядзенні дзелавых сустрэч і перагавораў, рыхтуе інфармацыйныя пісьмы для савецкіх спецыялістаў і дасылае іх зацікаўленым прадпрыемствам і арганізацыям Савецкага Саюза. Сутнасць любой выстаўкі, якія адбываюцца ў нас, можна вызначыць такой формулай: ад асабістых кантактаў — да дзелавых кантрактаў. Я ўжо гаварыў, што большасць наведвальнікаў выставак — спецыялісты. Гэта першая частка формулы — асабістыя кантакты. Што ж тычыцца дзелавых кантрактаў, дык назаву такія лічбы: толькі за бягучую пяцігодку непасрэдна з выставак закуплена экспанатаў на 8,5 мільёна рублёў і заключана кантрактаў на 23 мільёны рублёў.

Нельга абыйсці ўвагай і той факт, што падобныя выстаўкі садзейнічаюць не толькі пашырэнню супрацоўніцтва і дзелавых кантактаў, абмену навукова-тэхнічнай інфармацыяй і перадавым вопытам, а і працуюць на карысць міру, спрыяюць паляпшэнню міжнароднай атмасферы.

Гутарку вёў Ігар ГЕРМЯНЧУК.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

СОРАК ГАДОЎ І АДЗІН ДЗЕНЬ

Дзе б чалавек ні жыў, як бы далёка ні закінуў яго лёс, але ён заўсёды з любоўю ўзгадвае мілыя краявіды сваіх родных мясцін. І здаецца, што гэта самы прыгожы куточак на зямлі.

Апошні раз я бываў на сваёй малой радзіме адрозу пасля вайны, у сорак пятым годзе. І вось сёлета, праз сорак гадоў, мне зноў закарэка наведваць мясціны свайго маленства — вёску Шарыбаўка, што на Гомельшчыне ў Буда-Кашалёўскім раёне.

Я ўспамінаю колішнія дзве вясковыя вуліцы, якія і цяпер называюцца Старая Шарыбаўка і Новая Шарыбаўка. Каля першага дома, дзе жыў Цімох Гаеў, узвышаўся тонкі слуп-громаадвод, які бачны быў здалёк і служыў своеасаблівым арыенцірам. Перад хатай майго дзеда, якая стаяла на ўскраіне (на гэтым месцы цяпер цудоўны сучасны магазін), з тонкіх бярозавых жэрдак былі змайстраваны вароты. Увечары яны зачыняліся, як бы забараняючы чужым уезд у вёску. Мы, у той час хлапчукі-малагодкі, на вялікія абрадавыя святы станаўлілі ля гэтых варот і адчынялі іх, калі пад'язджала фурманка з падушчатым на кірмашы шарыбаўцам. За такую паслугу нас частавалі ці пернікам, ці цукеркай, ці проста давалі медную манету.

З сённяшняй Шарыбаўкай мяне знаёміў Мікалай Гайкоў — кіраўнік адной з саўгасных брыгад. Чалавек ён мясцовы, тут нарадзіўся, тут жыве. Высвешлілася, што і маю радню — бацькоў, цё-

так, дзядзькоў — добра ведае.

— Што? — пытаецца ён.

— Не пазнаеце вёскі? — Дзе ж яе пазнаеш, — адказваю. — Вунь там, памятаю, голае месца было. А цяпер?!

Гайкоў растлумачыў, што там, на былой пустцы, пабудавалі жывёлагадоўчы комплекс. Саўгасны ж статак немалы — некалькі тысяч галоў буйной рагатай жывёлы.

Я ўспамінаю пасляваенны час. На ўсю Шарыбаўку тады было... тры каровы. А зараз саўгас разводзіць нават фазанаў. Навоншта? Аказваецца, фазаны — выдатны сродак барацьбы з калараксім жуком.

Іду па вуліцы, многае прыпамінаю, многае не пазнаю. Вось тут, адрозу за вёскай, некалі стаяла гумно Лізаветы Тарбенкавай. Цяпер — прыгожы будынак саўгаснай сталовай. Насупраць былога жылля маёй цёткі стаяла невялікая хатка Аўдоці Адзіноцавай. Замест хаткі — вялікі, новы, нібы звон, дом.

Дарэчы, новых дамоў няма. Добрыя, прыгожыя, прасторныя. Мая стрыечная сястра Зоя Сурыкава цяпер, пэўна, не сказала б, што хата яе бацькі, якая была пабудавана ў Новай Шарыбаўцы яшчэ ў трыццатых гадах, а можа і раней, — самая лепшая на вёсцы. Ці ж параўнаеш яе з тымі цаглянымі катэджамі, якія будзе саўгас для сваіх работнікаў. У Шарыбаўцы ўжо цэлая вуліца такіх дамоў. Жывуць тут у

асноўным маладыя сем'і — трэцяе пакаленне шарыбаўцаў, мне незнаёмае. Таму я кіруюся да старога Ягора Сцепаненкі, які ведаў мяне яшчэ падлеткам.

Дзед нешта майстравуў у двары. Чыста паголены, з кароткімі вусамі, пасвелаі галавой. Бачна, што здароўе ўжо слабае. Гады ж немалыя — за дзевяноста пераваліла. Дый перажыць давялося столькі, што, напэўна, хапіла б на некалькі чалавечых жыццяў.

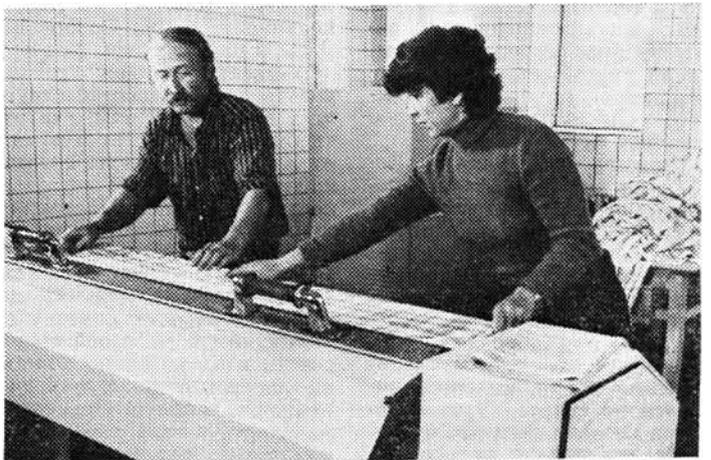
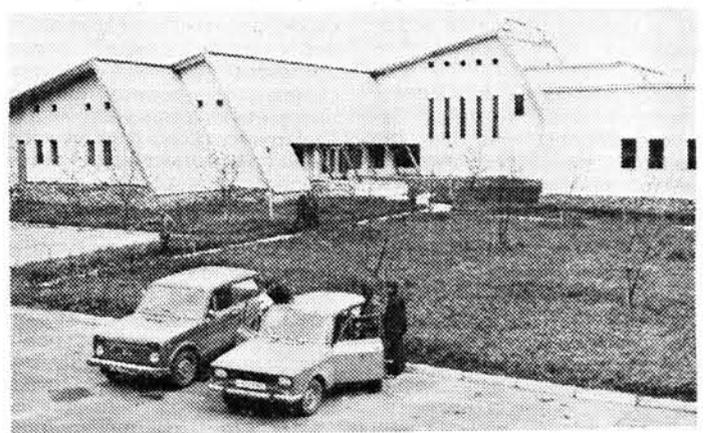
Дзед Ягор двойчы быў партызанам: у грамадзянскую вайну і Вялікую Айчынную. У 1943 годзе гэты паважаны на вёсцы чалавек пайшоў у партызанскі атрад з усёй сям'ёй — з жонкай і дачкой.

Сядзім, гутарым. Бўдакія Ягораўна ўспамінае, што партызанамі былі таксама Іосіф Лагуцін, Іван Піменаў, Іван Напрэў, а ўсяго 12 шарыбаўцаў. Многія трымалі з народнымі мсціўцамі сувязь, падтрымлівалі партызан матэрыяльна амаль усе вясцоўцы.

А калі б упамянуць усіх шарыбаўцаў, якія аддалі сваё жыццё за Радзіму, прыйшлося б назваць каля 190 чалавек. Іх імёны цяпер золатам высеяны на помніку-мемарыяле, які ўзведзены ў цэнтры вёскі.

...З Шарыбаўкі я ад'язджаў у той жа дзень, пад вечар. За ваколіцай спыніў машыну, каб яшчэ раз глянуць на вёску. Над самай буслянкай вісеў барвова-чырвоны дыск сонца...

Яўген КАРНЕЕЎ.

У калгасе «Рассвет» імя Арлоўскага Кіраўскага раёна адкрыўся лазне-пральны камбінат. На яго будаўніцтва гаспадарка выдаткавала 270 тысяч рублёў. Тут размясціліся зала для мыцця бялізны, руская і фінская лазні, басейн, душавыя, цырульня, буфет, зала адпачынку. Штодзённа камбінат можа прыняць 300 чалавек. Тут устаноўлена сучаснае абсталюванне. Новая ўстанова быту дазволіць калгаснікам атрымаць максімум паслуг у сваёй вёсцы. НА ЗДЫМКАХ: лазне-пральны камбінат у «Рассвете»; за працай — муж і жонка Аляксандр і Людміла РАСКАЗАВЫ. Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

За мирное, свободное, процветающее будущее Европы и всех других континентов

(Окончание.
Начало на 2-й стр.).

важной для всех народов цели — запрещению и полной ликвидации ядерного оружия, полному избавлению человечества от угрозы ядерной войны.

Победителей в ядерной войне быть не может — с этим, кажется, согласны все ответственные политики. Пора сделать из этого практический вывод — прекратить гонку ядерных вооружений. И мы полагаем, что в поддержку этого требования выступают все честные, реалистически мыслящие политические силы, общественные деятели, все люди, которым дорога их родина, их жизнь, жизнь их детей и внуков.

Все более настоятельной становится задача полного запрещения химического оружия и ликвидации его запасов. На конференции по разоружению в Женеве Советский Союз активно участвует в разработке соответствующей конвенции. Мы идем навстречу своим партнерам по переговорам в ряде существенных аспектов, в том числе в отношении контроля. Я уверен — о надежном контроле вполне можно договориться.

Кстати, напрашивается в этом деле и такая мысль. Если удалось договориться о нераспространении ядерного оружия, то почему не применить подобный же метод и в отношении химического оружия? Это шло бы в общем русле усилий по его полному запрещению. Советский Союз был бы готов участвовать в выработке международной договоренности о нераспространении химического оружия. Мы готовы также сделать все от нас зависящее для создания в центре Европы зоны свободной от химического оружия.

Выступая здесь, в Париже, можно сказать, в сердце Западной Европы, не могу не сказать о некоторых существенных проблемах европейской безопасности, о том, как мы в Советском Союзе видим их.

Начну с самого общего вопроса. Что такое, собственно говоря, безопасность в Европе? Это — отсутствие войны и военной опасности. Взаимосвязанность, переплетенность судеб народов, несмотря на различные избранные ими социальные пути, ощущается в Европе с особой силой. Из-за географической плотности, перенасыщенности вооружениями Европа, как никакой другой континент, уязвима перед лицом вооруженного конфликта, тем более ядерного.

Значит, безопасность Европы не может быть обеспечена военными средствами, военной силой. Это совершенно новая ситуация, означающая разрыв с формировавшимися веками, даже тысячелетиями, традициями, образом мысли и образом действий. Ко всему новому человеческая мысль приспосабливается не сразу. Это относится ко всем. Мы это чувствуем, мы начали переосмысление, приведение в полное соответствие с новыми реальностями многих привычных вещей, в том числе в военной и, конечно, политической областях. Хотелось бы, чтобы такое переосмысление шло и в Западной Европе, и за ее пределами.

Пока одним из препятствий к войне, к применению военной силы остается страх перед неприемлемым возмездием. Все понимают, однако,

что на одном страхе построить прочный мир нельзя. Но весь вопрос в том, где искать альтернативу страху или, говоря военным языком, устрашению?

Мы видим, какие сейчас предпринимаются попытки найти выход — за счет применения нового оружия в так называемых «звездных войнах». Это — иллюзия, притом — крайне опасная. Вообще наивно искать решение проблемы безопасности в совершенствовании щита и меча. Безопасности в Европе, как и международной безопасности в целом, можно достичь только на пути мирного сосуществования, разрядки напряженности, разоружения, укрепления доверия и развития международного сотрудничества.

Это долгий и нелегкий путь, тем более, что он требует преодоления накопленных десятилетиями взаимных подозрений, недоверия, предубеждений. Но иного пути, если мы хотим жить, нет. И, как каждый долгий путь, он начинается с первых шагов, сделать которые часто бывает особенно трудно. Мы это понимаем и хотим помочь обеспечить решение задачи — и себе, и вам. Этим продиктованы и те предложения, о которых я уже сказал.

Это относится и к конференции в Стокгольме, обсуждающей важную проблему взаимного доверия в военной области. Там, как нам представляется, начинают постепенно прорисовываться контуры будущих договоренностей. Они включают в себя конкретизацию и придание максимальной действенности принципу неприменения силы. Они включают в себя определенный набор мер доверия в военной области, этих своеобразных предохранителей от неправильной интерпретации действий другой стороны в условиях обострения военного противостояния. Ряд государств, прежде всего нейтральные, предлагает договориться о том, чтобы взаимно обменываться ежегодными планами военной деятельности, подлежащей уведомлению. Мы готовы пойти на такую договоренность, рассчитывая, что она поможет преодолеть подозрительность, затруднит проведение скрытой подготовки к войне.

Все шире распространяются идеи создания безъядерных зон в различных районах мира, в том числе на нашем континенте — на Савере Европы и на Балканах. Мы поддерживаем эти идеи, готовы участвовать в соответствующих гарантиях там, где это требуется. Нам представляется полезной идея создать коридор, свободный от ядерного оружия по обе стороны линии, разделяющей две военно-политические группировки. Мы считаем также, что государства, не обладающие ядерным оружием и не имеющие его на своей территории, имеют полное право на надежные международно-правовые гарантии своей безопасности, гарантии того, что против них не будет применено ядерное оружие.

Многие стороны общеевропейского сотрудничества закреплены в хельсинкском Заключительном акте. Мы считаем, что он представляет собой серьезное достижение и полностью сохраняет свое значение. В дни, когда отмечался десятилетний юбилей хельсинкских договоренностей, все участники общеевропейского процесса высказались за его продолжение.

Советский Союз готов принять в этом самое активное участие. Каждая европейская страна внесла долю своего национального опыта в хельсинкский процесс. Это общее достоинство народов Европы, и его надо беречь, умножать совместными усилиями.

Политический климат в Европе в немалой мере зависит от того, как развиваются экономические связи между Западом и Востоком. Здесь тоже необходим новаторский подход. Решение задач промышленного, технического и научного прогресса, встающих сегодня перед каждой страной, может быть значительно облегчено эффективным использованием международного разделения труда. Мы в Советском Союзе к этому готовы, в том числе к поиску новых форм кооперации и сотрудничества. Разумеется, на началах взаимной выгоды, равноправия, солидного ведения дел.

Нам представляется полезным и установление более деловых отношений между ЭВ и ЕЭС. Страны Совета Экономической Взаимопомощи проявили в этом отношении конструктивную инициативу, которая как будто встречена благожелательно. Важно, чтобы она дала конкретные результаты. При этом, как уже заявлялось, в той мере, в какой страны ЕЭС выступают как «политическая единица», мы готовы искать с ними общий язык и по конкретным международным проблемам. Это можно было бы делать в различных формах, включая и парламентские связи, в том числе с теми, кто представляет европейский парламент.

Не объединив усилия всех европейских стран, не удастся по-настоящему решить и такую острую проблему, как сохранение и оздоровление окружающей среды на нашем континенте. Во многих его районах, образно говоря, земля начинает гореть под ногами, с неба идет если не огненный, то кислотный дождь, а самого неба не видно из-за дыма. В печальное состояние приходят европейские реки и моря. В свое время мы все, видимо, действовали недостаточно дальновидно, породив такие проблемы, которые в национальных рамках теперь уже просто не поддаются решению. Вот уж поистине область, в которой всем необходимо осознать общность судьбы континента.

Многое можно сделать в той широкой области, которую называют «гуманитарной». Сохранение общими усилиями культурных ценностей прошлого, культурные обмены, взаимно обогащающие одну из колебелей духовных ценностей человечества — Европу, — разве это не заслуживает самого пристального внимания? Мы с заинтересованностью готовимся к такому неординарному событию, как «культурный форум», открывающийся через несколько дней в Будапеште. К этой же сфере относятся и расширение информированности о жизни друг друга, развитие чувств обоюдной симпатии и уважения. Большое значение с этой точки зрения играет взаимное изучение языков друг друга. Перспективное дело — широкие обмены школьниками, студентами, преподавателями. Однако важно, чтобы молодые поколения имели правильные представления друг о друге, им строить мирную Европу. Огромной важности задача — объединение усилий в борьбе с болезнями — старыми и новыми.

Самое серьезное значение Советский Союз придает обеспечению прав человека. Надо только освободить эту проблему от лицемерия и спекуляций, от попыток вмешательства во внутренние дела других стран. В сегодняшней Европе довольно остро стоят такие проблемы, как положение рабочих-мигрантов, смешанные браки, воссоединение семей. Мы сторонники того, чтобы подходить к такому рода проблемам в позитивном и гуманном духе при полном уважении к суверенным правам всех государств.

Уважаемые дамы и господа! Думается, что в современной обстановке особенно важно не переносить, уподобляясь средневековым фанатикам, идеологические расхождения на отношения межгосударственные. Стабильность в этих отношениях, их меньшая податливость политической конъюнктуре укрепят и стабильность в Европе в целом.

Мы не считаем, например, что пожизненное табу лежит на возможности установления в какой-то форме контактов между Варшавским Договором и Североатлантическим союзом как организациями. Я уже не говорю о преодолении раскола Европы на противостоящие группировки в более или менее обозримой перспективе. Как известно, мы с нашими союзниками предлагаем именно это. Но и в условиях существования двух блоков можно, по нашему мнению, создать такой «модус вивенди», который притуплял бы остроту нынешнего противостояния.

И, конечно же, сегодня важнее, чем когда бы то ни было, развивать более интенсивный политический диалог между Востоком и Западом, использовать все уже отлаженные его формы — регулярные встречи на различных уровнях, включая, конечно, высший, политические консультации, широкие контакты научной и культурной общественности.

Очень важным делом мы считаем и развитие парламентских связей. Это я хотел бы особо подчеркнуть, выступая в этих стенах. В том числе, конечно, и за развитие парламентских связей с Францией. Депутаты Национального собрания и сената Франции могут быть уверены: они желанные гости в Москве. Это я заявляю от имени Верховного Совета СССР.

Таковы в самом общем виде наши соображения о том, как реально можно добиться, и в сравнительно короткие сроки, оздоровления обстановки на нашем континенте, как повысить роль Европы в преодолении нынешней полосы конфронтации.

Добавлю еще один момент. Как никогда прежде, ощущается сейчас необходимость более активного взаимодействия, чтобы погасить очаги конфликтов и напряженности, существующие в различных районах. Одним из примеров возможностей такого взаимодействия служит тот реальный факт, что Советский Союз и Франция, несмотря на принадлежность к противостоящим друг другу военно-политическим группировкам, имеют немало общего в подходе к ряду существующих ныне региональных проблем и ситуаций. Таких, скажем, как положение на Ближнем Востоке, в Центральной Америке, Южной Африке и других. Наши контакты с фран-

цузскими руководителями подтверждают это.

Предлагая расширение добрососедства и сотрудничества с Западной Европой, мы отнюдь не хотим умалять значение возможного вклада в эти дела Канады, входящей в НАТО и в то же время подписавшей хельсинкский акт. Не носит наша европейская политика и антиамериканской направленности.

Поскольку спекуляций на эту тему приходится слышать немало, позвольте остановиться на ней подробнее. Сама постановка вопроса о том, что, улучшая отношения с Западной Европой, мы хотим вбить клин, посорить ее с США, представляется абсурдной. Во-первых, мы хотим иметь хорошие отношения не только с Западной Европой, но и с США. Так же, впрочем, как и с Китаем, Японией, другими странами. Мы ведем не меттерниховскую политику «баланса сил», направленного одних государств на другие, сколачивания блоков и контрблоков, создания «осей» и «треугольников», а политику глобальной разрядки, укрепления всемирной безопасности и развития всеобщего международного сотрудничества. Во-вторых, мы реалисты и понимаем, насколько прочные связи — исторические, политические, экономические — связывают Западную Европу и США.

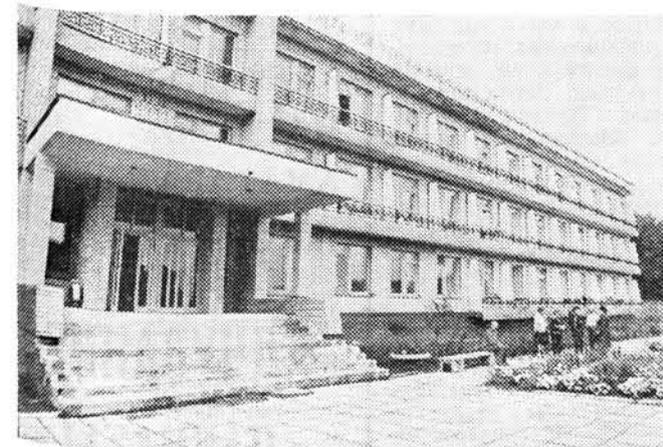
Уважаемые депутаты! Лучшие умы человечества предупреждали об опасности отставания нашего сознания от стремительного изменения бытия. Это особенно злободневно в наши дни. Человек уже выходит в галактические дали. Но сколько же неделанного остается на Земле! Решить существующие проблемы ни один народ, ни одно государство не в состоянии в одиночку. А объединиться не дает старый багаж разобщенности, конфронтации, недоверия.

Я знаю, что далеко не каждый в этом зале примет наши воззрения, нашу идеологию. Будучи реалистом, я никого не пытаюсь обратить в нашу веру. К любой философии люди и народы приходят сами, лишь выстраивая ее, лишь приняв ее умом и сердцем. Однако при всех различиях в политических и философских взглядах, в идеалах и ценностях мы должны помнить об одном: все мы — хранители огня жизни, переданного нам предшествующими поколениями.

У каждого из них была своя миссия, и каждое по-своему обогащало мировую цивилизацию. Титаны эпохи Возрождения и Великой французской революции, герои Октябрьской революции в России, Победы и Сопротивления — все они выполнили свой долг перед историей.

А что же наше поколение? Оно сделало великие открытия, но оно же нашло рецепты самоуничтожения рода человеческого. Перед порогом третьего тысячелетия мы должны сжечь черную книгу ядерной «алхимии». Пусть двадцать первый век станет первым веком жизни без страха всеобщей гибели.

Мы выполним эту миссию, если соединим наши усилия. Советский Союз готов внести свой вклад в обеспечение мирного, свободного, процветающего будущего Европы и всех других континентов. Мы для этого ничего не пожалеем.

Магчымасць адпачыць пасля работы на ўлонні прыроды, прыняць комплекс азда-раўленчых працэдур атрымалі рабочыя і служачыя Мінскага матарнага завода. Для іх у адным з прыгажэйшых прыгара-даў Беларускай сталіцы — Крыжоўцы— адкрыты санаторый-прафілакторый «Ма-ра». Разлічаны ён на адначасовае зна-ходжанне тут ста чалавек. Адрозненне тут ста чалавек. Адрозненне тут ста чалавек.

напружаны працоўны дзень з яго клопа-тамі, з шумам заводскіх цэхаў. Ва ўтуль-най сталовай санаторыя-прафілакторыя ўсіх хутка накормяць смачнай вячэрай. Але, зразумела, галоўная задача, якую вырашаюць у «Мары»,— прафілактычнае і аздараўленчае лячэнне работнікаў за-вода. Сюды па рэкамендацыі цэхавага ўрача пущэўку на адпачынак у першую чаргу атрымліваюць тыя, хто часта хва-рае, значыцца на дыспансерным ўліку,

мае патрэбу ў дадатковым адпачынку. І хоць знаходжанне аднаго чалавека ў са-наторыя-прафілакторыі абыходзіцца больш чым 150 рублёў, цана пущэўкі для працоўных на матарным заводзе — уся-го 16, астатняе даплачвае прафсаюз. Для папраўкі здароўя ў санаторыя-пра-філакторыі створаны добрыя ўмовы. Тут дзейнічаюць сем спецыялізаваных кабі-нетаў.

НА ЗДЫМКАХ: санаторый-прафілакто-рый «Мара»; ці задаволены адпачываю-чыя! Гэтае пытанне цікавіць шэф-повара Алу ДАШКЕВІЧ; добра пасля працоўнага дня пахадзіць па асеннім лесе. Злева на-права: наладчык Я. ЧЭЧЫКАУ, токар А. КАМАР, бухгалтар Т. АУСІЕВІЧ, шлі-фоўшчык А. ХАЙТ, эканаміст А. ДАВЫ-ДОУСКІ і яго жонка — бухгалтар прад-прыемства М. ХАЛІЛЯВА.

Фота Г. СЯМЕНАВА.

У НАС БЫЎ АГУЛЬНЫ ВОРАГ—ФАШЫЗМ

НЯХАЙ НЕ БАЛЯЦЬ ВАШЫ РАНЫ

Яна гераіня літаратурных твораў, ёй прысвечаны тэлепе-радачы, пра яе зняты дакумен-тальны кінафільм, адзін з па-пулярнага ў нашай краіне цык-ла рэжысёра В. Дашука «У вай-ны не жаночы твар». Яе парт-рэт работы мастачкі А. Грубі-най экспанавалася на выстаўцы, прысвечанай 40-годдзю Вялікай Перамогі.

Мне здаецца, што людзі, па-добны Людміле Кашычкінай, з'яўляюцца на зямлі, каб сцвярджаць справядлівасць, дабро і міласэрнасць, вучыць мужнасці, палкай і беззапавет-най любві да сваёй Радзімы.

У Мінскім падполлі яна на-сіла мянушку Белка, у радах французскага Супраціўлення яе звалі доктар Люсі. Яна прай-шла ўсе кругі фашысцкага пек-ла, 19 разоў была паранена і нідзе, ніводнага разу не пахіс-нулася ў сваёй веры, засталася жыццяродаснай і дзейнай. Людміла Міхайлаўна праца і зараз, нягледзячы на паважны ўзрост і не вельмі моцнае здо-роўе. Яна дзіцячы ўрач з бага-тым жыццёвым і прафесійным вопытам, з чуйным адкрытым сэрцам. Да яе ідуць за пара-дай і кансультацыяй. Людміла Міхайлаўна не можа і не хоча заставацца без справы. Калі яна дома, у кватэры не змаў-кае тэлефон. «Колькі клопату. Не даюць адпачыць», — спа-чываюць блізкія і знаёмыя. «Не, мне гэта прыемна»,— адказвае Людміла Міхайлаўна. — Зва-няць, значыць я некаму патрэб-на, значыць я жыву». Работа, людзі дапамагаюць забываць пра ўласныя хваробы, сцішва-юць боль старых ран.

Застацца аптымістам, прай-шоўшы праз пакуты, нягоды, пагрозу смерці. Дзе чэрпала сілы, што дапамагло выстаяць, не зламацца?

— Вера ў жыццё. — Ска-зана гэта вельмі рашуча, энер-гічна. — Жаданне духам, не га-варыла, што не хачу жыць. Цяжка, а ўсё роўна трэба зма-тацца, далей будзе лепш. Не верыла, што памру, нават се-дзячы ў камеры смяротнікаў.

Я пытаюся ў Людмілы Міхай-лаўны, што засталася ў яе ду-шы і памяці ад жорсткіх ваен-ных гадоў.

— Я стараюся іх не ўспамі-наць, — уздыхае жанчына. — Прымушаю сябе не думаць, навучылася пераключацца на іншае.

Яна ўмее не думаць, калі ад-на. Але Людміла Кашычкіна жыве сярод людзей. І ёй вель-мі часта даводзіцца сустрака-цца з імі, расказваць пра вы-прававанні, якія выпалі на до-лю яе пакалення.

«Эвакуіравацца не ўдалося.

Нямецкі дэсант перарэзаў да-рогу пад Смілавічамі. З дачкой і мужам Людміла Кашычкіна вярнулася ў Мінск. Дом быў разбураны ў адну з першых бамбэжак. Там, дзе была іх кватэра, на белае сцяне гоі-даўся абгарэлы Наташын ло-жак. А ўнізе надпіс: «Дзе вы? Я на вуліцы Берсана, 12. Вале-рый».

Гэта быў шлях у падполле, у групу, якую арганізаваў і ўзна-каліў Ісай Казінец, пасмяротна ўдастоены звання Героя Са-вецкага Саюза.

Людміла Кашычкіна не сум-нявалася і не вагалася, выбі-раючы, што ёй рабіць: сядзець склаўшы рукі, чакаць ці зма-гацца.

— Ну, якія маглі быць сум-ненні і ваганні, — усміхаецца яна. — Барацьба. Іншага шляху для мяне не існавала.

Я расла сіратай. Пры іншай уладзе мой лёс наўрад ці склаўся б так шчасліва. Я вы-вучылася, скончыла інстытут, стала ўрачом. Гэта такая ра-дасць была. І не ў мяне адной.

Мы жылі на сваёй зямлі, до-ма, а ў наш дом уварваўся во-раг. Мы хацелі дапамагчы сва-ёй краіне, бо моцна любілі яе. Яна была такая маладая, толькі будавалася. Мы гатовы былі памерці, толькі б жыла наша Радзіма.

Вернай сваім перакананням, мужнай Людміла Кашычкіна засталася і тады, калі трапіла ў рукі гестапа. У яе было 54 воч-ныя стаўкі, і кожная суправа-джалася катаваннямі і пабоямі. Яе прыгаварылі да пакарання смерцю праз павешанне.

— Разам са мной у камеры сядзелі яшчэ дзве жанчыны, — успамінае Людміла Міхайлаўна. — Абедзве маладзейшыя за мяне. І ва ўсіх нас былі дзеці. Мы многа размаўлялі. Прыгад-валі кінафільмы і оперы, якія глядзелі і слухалі да вайны, пераказвалі працытаныя рама-ны, нейкія займальныя гісто-рыі. Нават смяяліся. Але пра дзяцей не гаварылі ніколі ні-воднага слова. Гэта было над-звычайна цяжка, балюча.

З чым можна параўнаць го-ра маці, сілай разлучанай са сваім дзіцём? Ніякі фізічны боль не зраўняецца з пакута-мі мацярынскага сэрца. Раска-зваючы, якім бесчалавечным, нават вытанчаным катаванням яна падваргалася ў фашысцкіх засценках, пра смерць сяброў па падпольнай рабоце, пра раз-луку з дачкой Наташай, Людмі-ла Міхайлаўна часта паўтарала: «Тады я не плакала». Яна не за-плакала і тады, калі аднойчы на вуліцы Мінска, ідучы ў ка-лоне змучаных вязняў пад ахо-вай аўтаматчыкаў з аўчаркамі, убачыла, як да яе з крыкам:

«Мамачка!» кінулася маленькая дачка. Паспела толькі пацала-ваць, прыціснуць на момант да сябе дзіця і пайшла далей. А Наташу падхапілі, перадалі жан-чыне, якая даглядала дзяўчынку, і тая панесла яе дадому.

Людміла Кашычкіна была байцом, яна абараняла Радзі-му і таму не мела права на слабасць. Толькі пасля вайны, вяртаючыся з Францыі, на мін-скім вакзале Людміла Міхай-лаўна ўбачыла дачку зноў. І калі пачула: «Мамачка», стра-ціла прытомнасць, упала на рукі аднапалчан, якія стаялі побач. А потым заплакала. Пер-шы раз за доўгія, страшныя гады вайны...

Людміле Кашычкінай пашан-цавала: яе не закатавалі да смерці ў гестапа, не задзішылі газам у душгабубцы, не спалілі ў печах крэматорыя. Тавары-шам па падполлі ўдалося пад-купіць ахову. Змучаную, хво-рую жанчыну разам з іншымі вязнямі аднойчы раніцай па-грузілі ў эшалон. Так яна апы-нулася ў Францыі. Канцлагер Краазет, куды яе кінулі, знахо-дзіўся непадалёку ад горада Сан-Поль. На работу зняволе-ных ганялі к Ла-Маншу, дзе яны бетанавалі разбураныя бам-бэжкамі ўмацаванні. Адсюль чацвёрты раз пасля свайго арышту Л. Кашычкіна разам з сяброўкамі пачала рыхтавацца да ўцекаў. 18 сакавіка, у Дзень Парыжскай камуны, француз-скія патрыёты дапамаглі савец-кім жанчынам вырвацца на во-лю. Яны далі ім пароль, адрас, компас. Сказалі, што вечарам самалёты будуць бамбіць канал Ла-Манш, але лагер не кра-нуць. У час трывогі чатыром сапраўды ўдалося ўцячы. Ішлі ноччу, а днём хаваліся. Фран-цузскія сяляне бачылі, якая на жанчынах вопратка, і выносілі ім збаны з малаком, вялікія

батоны белага хлеба.

На дванаццаты суткі дайшлі да сялення Барля, дзе іх ужо чакалі. Жанчыны працавалі ў падполлі, дапамагалі здабываць зброю, перадавалі данясенні, хадзілі ў разведку. Людміле Кашычкінай прысвоілі званне маёра медыцынскай службы ў палку «макі». Залатыя рукі ўра-ча, рэдкая здольнасць дапама-гаць параненым добрым сло-вам, жартам здабылі ёй павагу і любоў тых, хто змагаўся побач.

— Для мяне не было асаблі-вай розніцы, дзе ваяваць, — пачула я ад Людмілы Міхай-лаўны. — Нават думкі не бы-ло, што гэта чужая краіна. І тыя, хто змагаўся побач са мной, таксама пра гэта не ду-малі. Ва ўсіх у нас быў агуль-ны вораг — фашызм, і яго трэ-ба было знішчыць. Французы ставіліся да нас вельмі дружа-любна, з даверам. Мы разам змагаліся за свабоду Францыі. Нашы таварышы па зброі ба-чылі, што мы не шукалі лёгка-га жыцця, не бераглі сябе. За выкананне аднаго важнага за-дання я была ўзнагароджана французскім ордэнам Баявога Крыжа.

9 мая 1945 года мінская пад-польшчыца сустрэла на фран-цузскай зямлі. З шафёрам, ня-мецкім камуністам з ваеннапа-лонных, і перакладчыцай Ліза-чак у той дзень яна прыехала ў горад Нім. Спыніліся на пло-шчы. Дзверы шматлікіх кафэ былі расчынены, і ўсюды тоў-піўся народ.

— Машына наша радыёфі-кавана, і раптам чуюм па рад-ыё: Германія капітулявала. Пе-рамога! Уяўляецца, што я адчу-вала!

Столькі часу мінула, а ўспа-мін пра гэту шчаслівую падзею хвалюе жанчыну, бадай, так моцна, як і сорак гадоў назад.

— Як і апамятацца не паспе-лі, — працягвае яна, — як на-шу машыну акружылі, паднялі ўгору, і ўсе крычалі: «Viva!»

Там былі бельгійцы, італьян-цы, іспанцы... Былыя вязні і ваеннапалонныя, рабочыя, якія прыехалі ў Францыю на зара-боткі. І ўсе абдымалі адзін аднаго, цалавалі, спявалі, тан-цавалі. Людзі радаваліся, што перамаглі не фашысты, а рус-кія (так нас называлі), што пе-рамагла праўда.

А потым, у жніўні, была да-рога дадому. З Парыжа дабі-раліся праз Германію, Польшчу, праехалі нейтральны кавалак, і калі ўехалі на сваю зямлю, са-стаў спыніўся.

— Ніякай каманды не было, — пачынае хвалявацца Людмі-ла Міхайлаўна. — Ніхто нікому нічога не загадваў, але ўсе, як адзін, высыпалі з вагонаў. Мно-

гія ўпалі на зямлю, цалавалі яе. Я была ў белым халаце, і вось памятаю, што і я апусці-лася на зямлю, бяру яе пры-гаршчамі і кладу, кладу сабе за пазуху. У мяне ў той момант было нейкае дзіўнае адчуван-не: калі не палажу зямлю к сэрцу ці палажу мала, то згуб-лю ўсё, да чаго праз такія па-куты вярнулася.

Гэты эпізод Людміла Кашыч-кіна расказала ў Камітэце аба-роны міру на сустрэчы з ветэ-ранамі другой сусветнай вайны, канадскімі фермерамі — вы-хадцамі з Беларусі.

— Яны слухалі і плакалі. Та-му што адрозненне зразумелі мяне. Ім няцяжка было ўявіць, што зведала я, калі пасля доўгай разлукай ступіла на родную зям-лю.

Падобных сустрэч з замеж-нымі дэлегацыямі ў Людмілы Кашычкінай бывае нямала. Яна вядзе вялікую грамадскую ра-боту ў Савеце ветэранаў, у Ка-мітэце абароны міру. Надзвы-чай цёпла, непасрэдна прахо-дзяць заўсёды сустрэчы з французамі. Яны выказваюць гарачую падзяку доктару Люсі за дапамогу ў цяжкі для іх радзімы час. Знаёмыя і незнаё-мыя дораць ёй кветкі, схіляючы галовы ў глыбокай пашане пе-рад мужнасцю гэтай жанчыны.

А вясной была сустрэча з групай нямецкай моладзі.

— Фашыстам я ніколі не да-рую таго, што з намі адбылося. — У голасе маёй субсяседніцы гучыць метал. — Але маладое пакаленне немцаў ні ў чым не вінавата. І ўсё ж, едучы да іх, думала: а што я ім скажу?

— І што вы ім казалі?

— Я сказала, што рада суст-рэчы з імі ў мірны час на нашай зямлі. Дружба, мір патрэб-ны ўсім людзям, якой бы на-цыянальнасці яны ні былі. Ядзерная вайна можа быць апошняй для ўсіх зямляў.

Я ўрач. Бачыла, як нараджа-ецца чалавек, пачынае разві-вацца, радуецца сонцу, квет-кам, песні. Вы ўсё будзеце бацькамі. Вы хочаце, каб вашы дзеці ўбачылі вайну? Ні адна разумная істота яе не хоча. Дык давайце аб'яднаем нашы намаганні і будзем ахоўваць зямлю. Сябруйце з намі!

У Людмілы Міхайлаўны над-звычай багатая пошта. Яна ат-рымлівае пісьмы і паштоўкі з-за мяжы і з усіх куткоў Са-вецкага Саюза. Асабліва многа іх бывае на святы. Людзі шлюць гэтай сціплай і мужнай жанчыне свае віншаванні і па-дзяку... «за мірнае неба, за цяжка здабытае шчасце». Яны жадаюць ёй: «Няхай ніколі не сніцца вам грукат гармат, не трывожаць вас старыя раны».

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

КУПАЛАЎ ДОМ

ДА 40-ГОДДЗЯ СТВАРЭННЯ МУЗЕЯ ПЕСНЯРА

Імя Янкi Купалы дарагое кожнаму беларусу, як дарагая ўсім нам Радзіма. Народ свята захоўвае ўсё, што звязана з імем любімага паэта.

Адразу ж пасля смерці Я. Купалы, у 1942 годзе, калі ішла Вялікая Айчынная вайна, была створана камісія па ўвекавечанню памяці народнага песняра.

26 мая 1943 года жонка Я. Купалы, адказны сакратар камісіі, Уладзіслава Луцэвіч, пісала: «Творы Купалы будуць выходзіць у будучых нацаленнях любові да Радзімы, адданасці ёй, імкненню да жыцця і барацьбы. Таму праца па збіранню матэрыялаў і дакументаў аб Купалу з'яўляецца справай гістарычнай важнасці. Сабраць усё, што можна, аб Купалу — гэта наш абавязак перад гісторыяй».

25 мая 1944 года, калі на беларускай зямлі яшчэ лятаваў вораг, у Гомелі была прынята пастанова Савета Народных Камісараў БССР аб стварэнні Літаратурнага музея Я. Купалы.

Пачатак быў вельмі цяжкі: полымя вайны знішчыла дом у Мінску, дзе амаль 15 гадоў жыў Я. Купала, унікальную бібліятэку, у якой была сабраная літаратура на розных мовах па гісторыі, этнаграфіі, эканоміцы, архіў, дзе захоўваліся рукапісы, лісты пісьменнікаў і грамадскіх дзеячаў да Я. Купалы. Дача паэта ў Ляўках, недалёка ад Оршы, таксама згарэла.

Дзякуючы нястомнаму клопату Уладзіслава Францаўны, першага дырэктара музея, энтузіязму яго супрацоўнікаў, па крупінках збіраліся дакументы, фотаздымкі, рукапісы, асабістыя рэчы паэта, літаратурныя матэрыялы, звязаныя з жыццём і творчасцю Я. Купалы.

17 верасня 1945 года, у дзень 6-й гадавіны ўз'яднання беларускага народа ў адзінай сацыялістычнай дзяржаве, была адкрыта для агляду першая экспазіцыя. Пазней яна размяшчалася на вуліцы Энгельса, а ў 1960 годзе быў узведзены двухпавярховы будынак на тым

месцы, дзе да вайны стаяў дом паэта.

У 1976 годзе была створана новая экспазіцыя, якая размясцілася ў 12 залах. Наведвальнікі з розных куткоў нашай краіны і ўсяго свету прыходзіць сюды, каб пакланіцца генію, ақунуца ў атмасферу чароўнай купалаўскай паэзіі, глыбей зразумець творчасць народнага песняра.

Кожны з хваляваннем адчыняе дзверы музея, дзе беражліва захоўваецца ўсё, што звязана з творчасцю вялікага песняра: яго асабістыя рэчы, рукапісы твораў, прысвечаныя Купалу работы жывапісцаў, графікаў, скульптураў, народных майстроў.

І сёння яшчэ фонды музея папаўняюцца новымі матэрыяламі, працягваецца пошук дакументаў, якія могуць больш поўна раскрыць асобныя старонкі жыцця і творчасці Я. Купалы.

Нядаўна з Тбілісі паступілі знойдзеныя цікавыя экспанаты — арыгіналы фотаздымкаў Я. Купалы з А. Новіковым-Прыбоем, Я. Коласам, з медыцынскім персаналам у час адпачынку ў Цхалтуба, рукапіс верша «Генацале», кнігі з аўтографамі, газеты. Ад былых войнаў, партызан паступілі ўспаміны аб ролі твораў Я. Купалы ў грозныя гады вайны, работы мастакоў ваеннага часу, прысвечаныя творчасці песняра.

У кнізе водгукаў музея ёсць запіс вядомага англійскага паэта, страснага прапагандыста беларускай літаратуры Уолтэра Мэя.

«У гэтым цудоўным доме я больш даведаўся аб жыцці і творчасці Я. Купалы, я нават чуў яго жывы голас. Гэты голас гучыць праз гады, ён і надалей будзе натхняць людзей далёка за межамі Беларусі на барацьбу супраць няпраўды і насілля, абараніць іх правы на свабоду і незалежнасць, права на шчаслівае і паўнакроўнае жыццё».

Месцамі ўсенароднага пакланення сталі і філіялы Літаратурнага музея Я. Купалы.

У Вязынцы, недалёка ад Мінска, заснаваны Купалаў-

скі мемарыяльны запаведнік, на тэрыторыі якога адноўлены дом, дзе нарадзіўся паэт, побач устаноўлены помнік Я. Купалу. Няспынным патокам ідуць сюды людзі, каб убачыць радзіму выдатнага песняра, тую зямлю, якая натхніла яго на вершы. У дзень нараджэння Я. Купалы звонкая беларуская песня гучыць над радзімай паэта. Штогод тут праводзяцца святы паэзіі і працы, злёты студэнтаў-філолагаў.

У 1935 годзе, калі грамадскасць Беларусі адзначала 30-годдзе літаратурнай дзейнасці Я. Купалы, Савет Народных Камісараў рэспублікі пастанавіў пабудаванне за кошт урада БССР дачы паэта.

У адным з чароўных куткоў Аршаншчыны, на маляўнічай дніпроўскай строме, вырасла дача. Зараз там мемарыяльны Купалаўскі запаведнік. Экспазіцыя музея расказвае аб тым, што тут у 30-я гады Купалам створана цудоўная нізка вершаў, галоўны герой якіх — савецкі чалавек, будаўнік новага грамадства.

Зінаіда КАМАРОЎСКАЯ,
вучоны сакратар музея
імя Янкi Купалы.

НА ЗДЫМКАХ: Літаратурны музей Янкi Купалы ў Мінску; галоўны захавальнік фондаў музея Ядвіга РАМАНОЎСКАЯ знаёміць навуковых супрацоўнікаў з новымі экспанатамі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

У СССР БОЛЬШ ЗА 500 ТЫСЯЧ МАСТАКОЎ- АМАТАРАЎ

РАДАСЦЬ, АДЧУВАННЕ ПАЎНАТЫ ЖЫЦЦЯ

Нядаўна прайшоўшая ў Маскве Усеаюзная выстаўка работ самадзейных мастакоў яшчэ раз звярнула ўвагу прыхільнікаў выяўленчага мастацтва на гэтую разнавіднасць творчасці, такую папулярную ў нас у краіне.

Уявіце, што і вы, чытач, пабывалі на гэтай выстаўцы. Я не псіхолаг, але бярэцца з гэтай ступенню верагоднасці зрабіць здагадку, якія думкі і эмоцыі будзе выклікаць у вас гэта наведанне.

Першае: раз вы прыйшлі, значыць, само выяўленчае мастацтва вам не абыякава.

Другое: хаця б у дзяцінстве, а магчыма, іншы раз і цяпер вы не-не ды і бераце ў рукі аловак ці пэндзаль, спрабуеце накідаць што-небудзь, што хвалюе сэрца.

І трэцяе: убачыўшы карціны, скульптуру, графіку, прыкладнае мастацтва на выстаўцы і прачытаўшы на таблічках, што аўтары — рабочы, калгаснік, урач, студэнт, медсястра, адміністратар, інжынер, настаўнік, вы хутчэй за ўсё параўнаеце іх работы са сваімі магчымасцямі: «А я б мог так?» Гэтая думка — нярэдка пачатак уласнай творчасці, якая дае радасць, адчуванне паўнаты жыцця. Далейшае залежыць у асноўным ад вас і крыху — ад тых людзей і арганізацый, якія закліканы памагчы вам стаць творцам.

Высокае гэта слова — «творца», але ў размове з Дзмітрыем Рабічаўым, вядомым скульптарам, аўтарам шэрагу помнікаў, устаноўленых у розных гарадах нашай краіны, яно паўтаралася неаднойчы.

Дзмітрый Рабічаў — старшыня камісіі Саюза мастакоў СССР па рабоце з самадзейнымі мастакамі.

— У чым, на ваш погляд, адрозненні самадзейнага выяўленчага мастацтва ад прафесійнага?

— У самадзейнай творчасці вельмі моцны народны пачатак, зусім самабытны. Мастакі-аматары перадаюць свет такім, якім яго бачаць, яны расказваюць пра тое, дзе яны жылі, хто іх сябры. І робяць гэта падрабязна, дакладна. У та падрабязна, дакладна, сваё асабівае выяўленчае хроніка жыцця. Вядома, з пункту гледжання прафесіянала, у работах аматараў часта скажоныя прапорцыі, законы перспектывы, нямаюць іншых тэхнічных памылак. Але гэта акупляецца асаблівай вобразнасцю. Творы самадзейных мастакоў, часта крыху наўняны, афарбаваны вялікай любоўю да таго, што адлюстроўваецца. Яны вельмі шчырыя.

Сярод аматараў ёсць і выдатныя майстры. Напрыклад, тамбоўскі пячнік Іван Селіванай — удзельнік міжнародных выставак у Парыжы, які атрымаў тры Гран пры за свае работы. Увогуле ж галоўнае — не адрозненні самадзейнага мастацтва ад прафесійнага, а талент аўтара, яго творчасць, асабівае мастацтва яго твора. Пісьмянік Ніко Пі-Пі-Пі прасякаўся ў мастацтва, расманішвілі, грузінскі мастак імя якога вядома ўсяму свету.

нашы слаўтыя землякі

У ПОШУКАХ ІСЦІНЫ

У 1851 годзе ў Мінскай губернскай гімназіі адбыўся нечуваны для часоў мікалаеўскай рэакцыі выпадак. Адзін з яе выхаванцаў, Эдмунд Лянкевіч, прабраўшы ў рэкрэацыйную залу гімназіі, перазаў там на дробныя кавалкі партрэт гаспадара-імператара, які вісеў на сцяне. Смелы чалавек сурова пакараў, выключыў з гімназіі. Як склаўся яго далейшы лёс, невядома. Аднак нам вядомы лёс іншых гадаванцаў Мінскай гімназіі, якія прысвяцілі ўсе жыццё барацьбе супраць самадзяржаў і дэспатызму. Да іх ліку адносіцца і Антон Трусаў.

Трусаў нарадзіўся ў 1835 годзе ў Барысаве ў сям'і паштовага служачага. Аднак дзяцінства і юнацтва будучага рэвалюцыянера прайшлі ў Мінску, куды сям'я Трусавых пераехала адразу пасля яго нараджэння. У 10-гадовым узросце Антон паступіў у Мінскую гімназію, сама атмасфера якой садзейнічала выпрацоўцы перадавых перакананняў. У 1848 годзе сярод гімназістаў улады знайшлі рэвалюцыйныя праграмцы — гэта быў прамы водгук «вясны народаў», гэта значыць рэвалюцыі 1848 года ў Заходняй Еўропе. Пасля следства два вучні былі асланы,

на катаргу, больш за 60 пакараны розгамі. Аднак дарэмна начальства паверыла ў тое, што крамола знішчана. Учывак Лянкевіча пацвердзіў гэта. Ды і пазней у асяроддзі гімназістаў назіраліся рэвалюцыйныя настроі. Разам з тым узровень выкладання ў гімназіі заставаўся высокім. З яе сцен выйшлі многія выдатныя дзеячы беларускай, рускай і польскай культуры. Гэта энцыклапедыст беларусазнаўства акадэмік Яўхім Карскі, пісьменнік Ядвігін Ш. і Янка Лучына, юрыст Уладзімір Спасовіч, кампазітар Станіслаў Манюшка і іншыя. Гады вучобы ў гімназіі адыгралі вялікую ролю ў фарміраванні ідэйных перакананняў Антона Трусавы.

Пасля сканчэння яе Трусаў паступіў у Маскоўскі ўніверсітэт на медыцынскі факультэт, дзе з перапынкам вучыўся каля трох год. Тут ён актыўна ўдзельнічаў у студэнцкім рэвалюцыйным руху, што садзейнічала станаўленню яго светапогляду. З 1861 года Трусаў знаходзіўся ў Мінску, веў тут рэвалюцыйную прапаганду. Сучаснікі ўспамінаюць аб ім як аб чалавеку, які не толькі насіў сялянскае адзенне, падкрэсліваючы тым самым сваю блізкасць да народа, але і ставіў

сваёй мэтай дамагацца роўнасці паміж усімі класамі грамадства. У час паўстання 1863 года Трусаў разам з С. Ляскоўскім узначаліў паўстанцкі атрад, на рахунку якога было некалькі ўдалых баёў з царскімі войскамі на тэрыторыі Мінскай губерні.

Пасля паражэння паўстання Трусаў па фальшываму пашпарту на імя мінскага мешчаніна Цехановіча выехаў у Маскву, а адтуль у Пецярбург. Тут пры дапамозе рускіх рэвалюцыянераў яму ўдалося дастаць замежны пашпарт і выехаць за мяжу.

У жніўні 1864 года Трусаў прыбыў у Парыж. Для яго пачалося нялёгкае, поўнае нягод жыццё палітычнага эмігранта. Працуючы наборшчыкам па 12—14 гадзін у суткі, ён у поўнай меры зведзеў на сабе ўвесь цяжар капіталістычнай эксплуатацыі, галечу і бяспраўе паражскага пралетарыяту, разгледзеў у шумнай мітусні амаль двухмільённага горада палярнае жыццё двух Парыжаў.

Час знаходжання Трусавы ў Парыжы супаў з уздымам рабочага руху. У французскай сталіцы ўзнікаюць секцыі Інтэрнацыянала, рабочыя паступова вызваляюцца ад уплыву

пруданізму і бланкізму. Сімпатыі Трусавы на баку французскіх сацыялістаў, з якімі ён наладжвае сувязі. Але тут прыйшоў нечаканы выклік у Жэневу, якая па прадстаўніцтву палітычных эмігрантаў не ўступала французскай сталіцы, даючы прытулак палітычным выгнаннікам з многіх краін свету. Найбольшай колькасцю сярод іх была прадстаўлена Расія. Па сутнасці, Жэнева была цэнтрам рускай рэвалюцыйнай эміграцыі канца 60-х гадоў XIX стагоддзя. Менавіта тут у гэты час утварылася група рускай рэвалюцыйнай моладзі, якая знаходзілася пад уплывам ідэй Чарнышэўскага і Дабралюбава. Яна заснавала друкарню і пачала выдаваць рэвалюцыйны часопіс. На пасаду загадчыка друкарні і рэдакцыі часопіса адзін з арганізатараў групы — Мікалай Уцін прапанаваў кандыдатуру знаёмага яму па рэвалюцыйнаму падполлю Расіі 60-х гадоў Антона Трусавы. Так Трусаў апынуўся ў Швейцарыі.

Вясной 1870 года група Уціна вырашыла ўступіць у Інтэрнацыянал. У пісьме да Карла Маркса, датаваным 12 сакавіка і падпісаным Уціным, Барцене-

[Заканчэнне на 8-й стар.]

СПЛАЎ ФАНТАЗІІ І МАЙСТЭРСТВА

НЁМАНСКАЕ ШКЛО

ці Анры Русо, чые палотны ўпрыгожваюць экспазіцыі буйнейшых музеяў планеты, — мастакі-аматары.

— Відаць, менавіта мастацкасць — асноўны крытэрыі пры адборы работ на выстаўкі?

— Безумоўна. Мастацкасць і самабытнасць, натуральнасць і свой погляд на жыццё, свае да яго адносіны. Праўда, трапіць у лік удзельнікаў Усесаюзнай выстаўкі не проста. Трэба прайсці конкурсы: раённы, гарадскі, абласны, рэспубліканскі...

— А як мастаку-аматару трапіць на конкурс?

— Трэба паказаць свае работы ці непасрэдна камісіі Саюза мастакоў, ці (так робіць большасць) проста ўдзельнічаць у рабоце студый выяўленчага мастацтва. Іх тысячы ў нас у краіне. Працуюць яны пры клубах, Домах культуры, навучальных установах і г. д.

Неабходна сказаць, што вялікую дапамогу мастакам-аматарам аказваюць прафсаюзы. Ва ўсіх практычна студый выяўленчага мастацтва зарплата кіраўнікам пляцаў яны. Імі ж аплачваюцца арэнда памяшканняў, рэжымі, матэрыялы — фарбы, пэндзлі, папера. Роля нашай камісіі — адбор работ на выстаўкі, індывідуальная дапамога аматарам, выхаванне іх густаў у мастацтве. Адрэзаны нашай камісіі ёсць ва ўсіх саюзных рэспубліках, краях і абласцях, дзе ёсць творчыя арганізацыі Саюза мастакоў.

— Ці бывае так, што мастак-аматар з часам становіцца прафесіяналам, членам Саюза?

— Я займаюся гэтай работай каля 20 год, і на маёй памяці восем такіх выпадкаў. Але скажу, што толькі вельмі нямногі актыўна імкнуцца да гэтага, хоць стаць членам Саюза мастакоў і прэстыжна, і ганарова. Для большасці мастакоў іх заняткі мастацтвам — хобі, і яны зусім не думаюць да пенсіі кідаць асноўную работу.

— Да пенсіі? АБ гэтым звычайна падумваюць людзі ўжо немалядыя...

— А ведаеце, самая значная частка сярод мастакоў-аматараў — людзі пад 50 год. Яны — касцяк, ядро атрада самадзейных майстроў. І сярэдні іх стаж заняткаў жывапісам, скульптурай, графікай, прыкладнымі відамі мастацтва — не менш дзесяці год, а часта і больш.

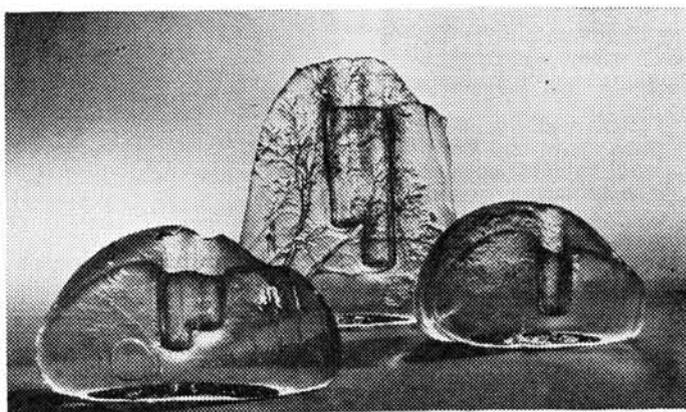
— Вы казалі «скульптурай»... Вы прафесіянал імяна ў гэтым жанры выяўленчага мастацтва. Ці многа сярод аматараў вашых калег?

— У абсалютных лічбах — так. Прыкміньце 5—8 працэнтаў ад паўмільёна! Але заняткі скульптурай патрабуюць асабліва ўмоў — як мінімум майстэрні. Гліна ж, гіпс для самога мастака — матэрыял, а для хатніх яго — клопаты па прыбранню... Большай часткай скульптурай займаюцца там, дзе ёсць моцныя выяўленчыя студыі з добрымі памяшканнямі. Тое ж са станковай графікай — патрэбны спецыяльныя станкі. З жывапісам прасцей, асабліва невялікім па памерах: патрабуюцца толькі палатно, фарбы, пэндзлі. Ну і, вядома, ацюднік, мальберт. Можна працаваць дома. Напісаў — і хоць у музей!

— Ну, пра спецыяльны музей самадзейных работ я і не чуў...

— І дарэмна! Яго адрас: Крым, Лівадзія, былы царскі палац. Пастаянная экспазіцыя музея — каля 180 лепшых работ з усіх саюзных рэспублік. Паступова экспазіцыя мяняецца. Восць з апошняй выстаўкі мы адабралі і закупілі на змену некалькі дзесяткаў твораў. А папярэднія паедуць па краіне з перасоўнымі выстаўкамі і за мяжу. Практыка такая ёсць. Акрамя сацыялістычных краін, мы іх ужо паказвалі ў ФРГ і Вялікабрытаніі.

Мікалай НЕЙЧ.

Сучаснае мастацкае шкло ў Беларусі вырабляюць два шклозаводы: «Нёман» і Барысаўскі хрустальны завод імя Дзяржынскага. Асаблівай папулярнасцю карыстаюцца нёманскія вырабы: на гэтым заводзе яшчэ захавалася гутная печ, і тут развіваюцца старажытныя традыцыі гутнага шкларобства — фармаванне і аздабленне шклян вырабаў рукамі гутніка непасрэдна ў час выдзімання, каля гутнай печы.

Традыцыі нёманскага шкла былі закладзены ў канцы XIX стагоддзя майстрамі гутаў хутара Устрынь-Боркі, урочышча Маладзіна (цяпер хутар Новая Гута) Навагрудскага раёна, гарадскога пасёлка Бярозаўка ў Гродзенскай вобласці. Потым вытворчасць шкла была сканцэнтравана на гуче ў Бярозаўцы, якая пасля аднаўлення ў 1944 годзе (была разбурана ў час апошняй вайны) перайменавана ў шклозавод «Нёман». Тут з рук таленавітых майстроў выходзілі вырабы выдатнай якасці і высокага мастацкага ўзроўню. Менавіта на гэтым прадпрыемстве ў 1948 годзе быў выкананы адказны ўрадавы заказ па эскізах і пад непасрэдным кіраўніцтвам вядомага савецкага скульптара Веры Мухінай.

Зразумела, працаваць са слаўтай мастацкай было гонарам для бярозаўскіх майстроў, але і ўласныя ўзоры вырабаў, створаныя на прадпрыемстве, вылучаліся фантазіяй, неардынарнасцю форм і аздабы. У пяцідзятых гадах на заводзе ўжо паспяхова працавалі свой прафесійны мастак Н. Растоўцава і мастакі-самародкі, якія вырасталі з асяроддзя заводскіх шліфавальшчыкаў: Я. Гладкоў, І. Панкевіч, В. Лабачоў і іншыя. З 1957 года ўзоры вырабаў распрацоўвала і вядома беларуская мастачка Г. Ісаевіч.

Дасягненнем нёманскіх майстроў у 50-я гады можна лічыць вырабы класічных форм з накладнога шкла, якія дэкарыраваліся шырокай гранню (працяг нёманскай традыцыі 30-х гадоў). Менавіта гэта вылучыла завод на

вядучае месца ў краіне, што было адзначана на Сусветнай выстаўцы «Экспо-58» у Бруселі, дзе туалетны прыбор і вазы Г. Ісаевіч атрымалі бронзавы медаль.

У канцы 50-х гадоў адбыліся прынцыповыя змены ў эстэтычным і канструктыўным праектаванні жылых пабудов, што прадывітвала неабходнасць стварэння аднаведных інтэр'ераў і рэчаў прыкладнага мастацтва. Павылі новага напрамку — функцыяналізму закруцілі і вырабы са шкла. Функцыянальнасць канструкцыі патрабавала лаканізму формы і дэкору. У гэты час на прадпрыемства прыйшлі прафесійныя мастакі па апрацоўцы шкла У. Мурахвер і Л. Мягкова. Яны ўжо былі выхаваны на стаўніках на прынцыпах вобразнага, а не «прыкладнага» дэкаратывізму, калі дэкор праектаваўся мастаком у выглядзе «прыкладнага» малюнка, які можна нанесці на сценкі любога посуду. Добрымі памочнікамі маладым мастакам у творчых пошуках сталі высокакваліфікаваныя бярозаўскія выдзімалышчыкі, якія былі ў поўным сэнсе вярхоўнамі сваёй справы. Сярод жа шліфавальшчыкаў асабліва вылучаўся ўмельствам, сапраўдным талентам І. Бартосік.

Маладыя мастакі прынеслі сваё разуменне функцыі і прыгажосці. Вытанчаная лінія абрысу формы стала галоўным выразным элементам гладкасценных нэаарыраваных масавых вырабаў з слаба афарбаванага шкла пастэльных колераў, пераважна дымчатых. Мастакі ўкаранілі ў вытворчасць вырабы з дасканальмі сілуэтнымі контурамі класічна-простых форм, без прэтэндыёзнасці, у якіх вабіла танальная гульня колеру, блікаў і ззяння святла. Такія вырабы адпавядалі часу і былі закуплены замежнымі фірмамі.

А на Усесаюзнай выстаўцы «Мастацтва ў быт», якая адбылася ў 1961 годзе, вырабы нёманскіх мастакоў і майстроў былі адзначаны Дыпламам II ступені. У. Мурахверу (тады галоўнаму мастаку) і Л. Мягковай яшчэ давяло-

ся працаваць са старымі выдзімалышчыкамі, з якімі яны аднавілі многія традыцыйныя для «Нёмана» гутныя прыёмы формаўтварэння і дэкарыравання вырабаў. Мастакі творча і тактоўна пачалі выкарыстоўваць народныя формы керамічнага і шклянога посуду, у дэкорх уживаць налёпы, пячаткі, каляровыя шлянныя ніці і дэкор «путанка», у якім ніці рэльефна выступаюць на паверхні, абвіваючы пасудзіну. Захапіўшыся магчымасцямі гутных тэхнік, мастакі прыйшлі да скульптурна-вобразнага рашэння твораў.

У канцы 60-х гадоў выдзімалышчык А. Федаркоў распрацаваў уласную дэкаратыўную тэхналогію аздаблення гутных вырабаў ніцямі сульфіднага шкла, назваўшы яе «нёманская ніць». Бельмі танючкімі ніцямі Федаркоў, нібы карункамі, укрывае пасудзіны, малое імі на шкле кветкі. У 1968 годзе ён падзяліў першае месца на Усесаюзным конкурсе майстроў з лясеніградскім выдзімалышчыкам Б. Яроміным, а ў 1973 атрымаў Гран-пры на міжнароднай выстаўцы шкла ў Чэхаславакіі.

Шмат цікавых работ было і ў іншых майстроў і мастакоў. Л. Мягкова ўнесла значны ўклад у мастацкае аблічча нёманскіх масавых вырабаў, стварыўшы зручныя ўзоры сталовага посуду, якія выяўляюць натуральную прыгажосць шкла і высокую культуру формы.

У. Мурахвер у 1980 годзе прапанаваў унутраны наклад каляровага шкла замест знешняга, як рабіла Мягкова. Разам з тым ён жа ў супрацоўніцтве з Мягковай распрацаваў новыя дэкоры для прасаваных вырабаў з дымчатага шкла. Мурахверам распрацавана тэхналогія фармавання і дэкаравання вырабаў тэхнічнай пратнага маліравання (яго вазы ў гэтай тэхніцы былі адзначаны на Міжнароднай выстаўцы ў горадзе Яблонцы-на-Нісе ў 1979 годзе).

Цікавыя дэкаратыўныя і тэхналагічныя прыёмы выкарыстаў мастак У. Жохаў для

гутных і танкасценных прасаваных вырабаў з каляровага шкла, а таксама хрустальна. Вельмі арыгінальна вырашыўшы тэму расліннага свету ў гутнай тэхніцы, У. Жохаў стварыў узнёслую пластычна-проставую кампазіцыю «Кветкі», за якую атрымаў залаты медаль на Міжнароднай выстаўцы ў Чэхаславакіі. Ён адзіны мастак на заводзе, які распрацоўвае ўзоры скульптурнай пластыкі для брыгады гутнікаў. Беларускую шкляную пластыку ўзбагацілі яго кампазіцыі «Дэльфіны», «Адам і Ева», «Перамога», «Венецыя», «Акулы» і іншыя.

З сярэдзіны 70-х гадоў на завод прыйшло новае пакаленне беларускіх мастакоў, якія атрымалі адукацыю на кафедры керамікі і шкла Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Яны мелі свой погляд на мастацкае шкло. Іх вабіла метафарычнасць, калі вобраз, думка мастака перадаюцца праз гарманічнае спалучэнне пластыкі форм, колеру і дэкору, дасягнутае непасрэдна ў момант выдзімання. Дарэчы, і формы ў іх нетрадыцыйныя. Аўтары як бы запрашаюць да разважання, нават расшыфроўкі твора. І на гэтым шляху маюць пэўныя здабыткі.

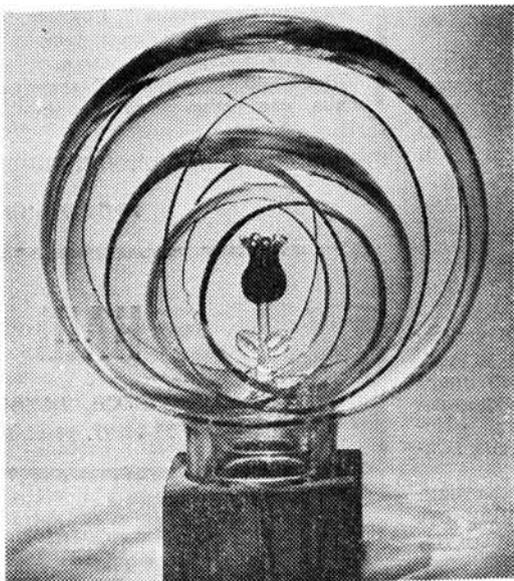
Шклозавод «Нёман» сёння — гэта не толькі выдатныя мастакі, але і высокі ўзровень тэхналогіі, адпаведная кваліфікацыя рабочых і майстроў. Менавіта гэта дазволіла заводу ў 70-я гады вырабляць каляровыя смальты для мазаікі і вітражнае каляровае шкло. Зараз усе вітражы ў краіне выконваюцца нёманскімі майстрамі па эскізах мастакоў розных рэспублік. Для мінскага метрапалітэна нёманцы зрабілі вітражы і смальтавыя мазаікі па праектах беларускіх мастакоў.

Сёння на «Нёмане» працуюць у двух напрамках: ствараюць узоры для масавага тыражыравання і унікальныя творы мастацтва. Масавая прадукцыя мае больш выразнае функцыянальнае прызначэнне, больш простая ў штодзённым карыстанні. Але гэта зусім не азначае, што тыя рэчы безгустоўныя ці маламастацкія. Яны адпавядаюць высокім сучасным дызайнерскім патрабаванням, робяць наш быт прыгожым.

Новыя работы нёманскіх мастакоў і майстроў перамяцілі мастацкае шкло за рамкі толькі стварэння посуду, узбагацілі яго віды, прадэманстравалі бязмежныя магчымасці шкла. Сёння нёманскае шкло — з'ява не толькі ва ўсесаюзным дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, але і ў міжнародным.

Мая ЯНІЦКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: В. САЗЫКІНА. Дэкаратыўныя вазы; Т. МАЛЫШАВА. Набор посуду «Вячэрні»; Л. МЯГКОВА. «Беражыце жыццё!»; «Кветкі на асфальце».

КАБ ПАМЕНШАЛА РАДКОЎ У ЧЫРВОНОЙ КНІЗЕ

ЛЕС І ДЗЕЦІ

Перада мной ляжыць незвычайны дагавор. Як і належыць, тут запісаны абавязальствы бакоў — Бабіцкага лясніцтва Васілевіцкага лясгаса і Бабіцкай сярэдняй школы Рэчыцкага раёна. Але калі лясніцтва ўсё змясціла ў некалькі кароткіх радкоў: выдзеліць аб'ём работ, тэхніку, матэрыялы, то ў школьнікаў на старонкі паўтары пералік работ. Не навучыліся яшчэ дзеці дзелаваць тэрміналогію? Ці лясніцтва вырашыла выкарыстаць малых дзяцей у сваіх мэтах? Не, вядома. Проста юныя памочнікі леса-водаў працуюць не першы год, навучыліся свае сілы разлічваць, даведаліся, дзе больш за ўсё патрэбны іх уважлівае вока і клапатлівыя рукі.

Хлопчыкі і дзяўчынкі саджаюць лес, наладжваюць гнёзды для птушак, агароджваюць мурашнікі, нарыхтоўваюць корм для звяроў і птушак, а з надыходам халадоў адкрываюць лясныя «сталоўкі». Для людзей (а ў гэтыя грыбныя і ягадныя мясіны прыязджае многа гараджан) абсталёўваюць лясныя калодзежы, укрыціць ад непагадзі, месцы для вогнішчаў. Людзям зручна, і лесу карысць: менш будзе вытаптаных, выпаленых паляў.

Зрэшты, тое ж ці прыкладна тое ж робяць многія школьнікі ў лясніцтве. Але ёсць у дакуменце радкі, якія міжволі перачытваюць: «Прадоўжыць выяўленне і ахову рэдкіх і знікаючых відаў мясцовай флоры і фауны». Прадоўжыць... А калі пачыналі, што ўжо зроблена? І я іду да кіраўніка благаатрады даследчыкаў прыроды, настаўніка біялогіі Бабіцкай сярэдняй школы Аляксандра Філіпава.

...Усё пачалося з белага гарлачыка. Аднойчы дзяўчынкі з вёскі Галаўкі прынеслі шмат гэтых прыгожых кветак на выпускны вечар: не ведалі, што гарлачыкі занесены ў Чырвоную кнігу.

— А ў нас на кар'ерах — поўным-поўна, — сказалі школьніцы.

Пасля першага ж абследавання выпрацаваных тарфяных кар'ераў усё стала ясна: гарлачыкаў тут многа, вельмі многа. Пакуль. Што будзе далей — цяжка сказаць. Значыць, трэба тэрмінова браць расліну пад ахову. Што, калі паспрабаваць стварыць заказнік? І школьнікі загарэліся ідэяй свайго ўласнага заказніка, а за дапамогай пайшлі ў лясніцтва, сельсавет, райвыканком, Таварыства аховы прыроды. І аргументы, трэба сказаць, былі ў іх важкія. Сярод якіх, дарэчы, і тое, што, старанна абследаваючы кар'е-

ры, дзеці знайшлі пасяленне шэрага жураўля, зараснікі жоўтага малага гарлачыка — таксама прыпісаных да Чырвонай кнігі Беларускай ССР. Так быў створаны гідралагічны заказнік мясцовага значэння «Закрошыньскі мох».

З таго часу прайшло некалькі год. Былі халодныя бяснежныя зімы, замаразкі ў чэрвені і гарачы верасень, калі кар'еры перасыхалі ледзь не да дна. Але нізменна кожны май раскрываюцца на воднай гладзі цудоўныя белыя кветкі. Юннаты вядуць дзённік феналагічных назіранняў. Але яны, зразумела, не пасіўныя назіральнікі. Тэрыторыю заказніка абкружаюць ахоўныя шыльдачкі. Наладжаны дазоры зялёных патрулёў. І самае галоўнае — рассяляюць гарлачык па іншых вадаёмах. Работа вельмі карпатлівая: не ў кожным возеры, не ў любой старыцы Ведрыча прыжываецца капрызная расліна. Але работа працягваецца, таму што толькі так можна адвесці ад кветкі пагрозу знікнення.

Александр Мікалаевіч паказвае мне яшчэ адзін дакумент — рашэнне Бабіцкага сельсавета «Аб стварэнні запаведных тэрыторый з ахоўным рэжымам». Акрамя заказніка «Закрошыньскі мох», тут ужо цэлы комплекс невялікіх, у некалькі гектараў, а то і сотак, куткоў лесу. Усе яны па дагавору з лясніцтвам перададзены школе. Цяпер пад апекай у вучняў эталонныя ўчасткі — «дубрава», «сасновы бор», «бярозавы гай», участкі з травамі, што ахоўваюцца законам. Гэта такія, як сон, мядзведжая цыбуля, званочак персікалісты, чараўнік двуліставы, чубатка поля. Размовы аб «дзіцячых забавах» забыты: школьнікі займаюцца важнай справай. 17 відаў рэдкіх раслін і жывёл выяўлены хлопчыкамі і дзяўчынкамі на тэрыторыі лясніцтва. Усе гэтыя расліны і некаторыя іншыя, што блізкія да знікнення ў тутэйшых мясцінах, увайшлі ў «Чырвоны сшытак мясцовай флоры і фауны». Юныя лесаводы працягваюць пошук і ўлік рэдкіх відаў, вызначаюць, якія меры патрэбны для іх захавання, і самі ж гэтыя меры ажыццяўляюць. Некаторыя расліны спрабуюць нават разводзіць, а потым высейваюць у лесу, у натуральным прыродным умовах.

У Бабіцкую школу прыязджаюць многія настаўнікі, каб самі павучыцца. А дадзенымі, якія сабралі школьнікі, карыстаюцца вучоныя Інстытута эксперыментальнай батанікі АН БССР.

А. МІХАЛЬЧУК.

Вабяць дарослых і маленькіх мінчан маляўнічыя куткі дзіцячага парку імя М. Горкага. Фота Э. ЭЛЬКСІНА.

У ПОШУКАХ ІСЦІНЫ

[Заканчэнне.
Пачатак на 6-й стар.]

вым і Трусавым, эмігранты-рэвалюцыянеры звярталіся з просьбай быць іх прадстаўніком у Генеральным савеце Міжнароднага таварыства ў Лондане». На пасяджэнні Генеральнага савета 22 сакавіка 1870 года Руская секцыя была аднагалосна прынята ў Міжнароднае таварыства рабочых. Аб гэтым членам Рускай секцыі паведаміў сам Маркс, які з задавальненнем прыняў на сябе ганаровы абавязак быць іх прадстаўніком у Генеральным савеце.

Дзейнасць Рускай секцыі і Інтэрнацыянала аказала несумненнае ўплыў на развіццё рэвалюцыйнага руху ў Расіі. Яе орган — часопіс (а затым газета) «Народное дело», а таксама асобныя выданні секцыі праклалі сабе дарогу на радзіму. Яны распаўсюджваліся ў розных гарадах Расіі, прапагандуючы ідэі Інтэрнацыянала. У сувязі з гэтым У. І. Ленін пісаў, што да 1869—1870 гадоў «адносіцца спробы рускіх сацыялістаў-народнікаў перанесці ў Расію самую перадавую і самую буйную асаблівасць «еўрапейскага ўладкавання — Інтэрнацыянал». Такім чынам, хоць члены Рускай секцыі і Інтэрнацыянала, знаёмыя з працамі Маркса і Энгельса, заставаліся на пазіцыях рэвалюцыйнага дэмакратызму, іх дзейнасць адыграла вядомую ролю ў прапагандзе марксісцкіх ідэй у Расіі.

У 1872 годзе, пасля паражэння Парыжскай камуны, у абстаноўцы ўзмоцненай рэакцыі, дзейнасць Інтэрнацыянала ў Еўропе спынілася, а разам з ёю спыніла сваё існаванне і яго Руская секцыя. Да гэтага часу з усіх яе членаў у Жэневе заставаўся адзін Трусаў, які працягваў рэвалюцыйна-выдавецкую дзейнасць. Стаўшы з 1873 года ўладальнікам друкарні «Народное дело», ён на працягу дзесяці год (з 1873 па 1883) выдаў — звыш 150 прагрэсіўных кніг, брашуэр, лістовак і асобных нумароў розных перыядычных выданняў. За паслугамі ў друкарню Трусава звярталіся рэвалюцыйныя эмігранцкія арганізацыі не толькі рускага, але і іншых славянскіх народаў. (У прыватнасці, польская сацыялістычная група «Рувносьць»). Даследчыкі справядліва адносяць друкарню Трусава да буйнейшых рэвалюцыйных эмігранцкіх друкарняў 70-х — 80-х гадоў XIX стагоддзя, дзейнасць якой садзейні-

чала распаўсюджванню рэвалюцыйных ідэй не толькі ў Расіі, але і ў іншых славянскіх краінах.

Усе гэтыя гады Трусаў падтрымліваў сувязі з Марксам і Энгельсам. У прыватнасці, ён, маючы блізкіх сяброў у эмігранцкім асяроддзі, памог устанавіць Марксу сапраўднага аўтара брашуры, якая спрабавала рэабілітаваць Бакуніна. Аб гэтым паведаміў Маркс у лісьце да Энгельса 9 верасня 1873 года. «Фабрыкацыя, — пісаў Маркс, — падпісаная Перэ, Дзювалем і да т. п., напісаная па паведамленню Трусава, Ключэр».

У 1882 годзе, даведаўшыся, што ліберальны маскоўскі часопіс «Общее дело» рыхтуе нарыс, у якім змяшчаюцца нападкі на заснавальніка навуковага камунізму, Трусаў звярнуўся да рэдактара часопіса з лістом, у якім выступіў у абарону Маркса.

У пачатку 80-х гадоў Трусаў цяжка захварэў. Атрымаўшы дазвол вярнуцца на радзіму ён у 1883 годзе перадаў друкарню марксісцкай групе «Вызваленне працы», якая пачала ў ёй выданне важнейшых твораў Маркса і Энгельса на рускай мове. Такім чынам, тым жа шрыфтом, якім набірала праграма Рускай секцыі і Інтэрнацыянала, потым групай «Вызваленне працы» друкаваліся працы Карла Маркса і Фрыдрых Энгельса, першыя марксісцкія работы Пляханова.

Памёр Трусаў у Мінску ў 1886 годзе.

У рабоце «Дзіцячая хвароба «левізны» ў камунізме» У. І. Ленін пісаў, што на працягу каля паўвеку, прыкладна з 40-х і да 90-х гадоў мінулага стагоддзя, перадавая думка Расіі пад гнётам небывала дзікага і рэакцыйнага царызму прагна шукала правільнай рэвалюцыйнай тэорыі, сочачы з дзіўным стараннем за ўсякім і кожным «апошнім словам» Еўропы, Штат-Амерыкі ў гэтай галіне. Італьянцы і французскія рэвалюцыйныя тэорыі былі некалькі пакаленняў бясстрашных рэвалюцыянераў, сотні выдаўчых гераічных людзей. Да іх ліку па праву адносіцца і наш зямляк Антон Трусаў, які страўна марыў аб рэвалюцыйным пераўтварэнні Расіі, аб новым жыцці для яе народаў. Яго дзейнасць рыхтавала глебу для ўспрыняцця марксісцкіх ідэй у Расіі.

Вячаслаў ШАЛЬКЕВІЧ,
кандыдат філасофскіх навук.

НА ЗДЫМКУ: гэтыя хлопцы з Любчанскай школы, на Навагрудчыне, сябруюць з лесам, дапамагаюць дарослым даглядаць яго. Фота Ю. ЗАХАРАВА.

(ПОРТ)

Дзесяткі спартыўных спаборніцтваў праходзяць штодзень на нашай планеце. Аднак, нягледзячы нават на высокі ранг гэтых спаборніцтваў, аматары спорту заўжды выдзяляюць сярод іх самыя прэстыжныя, самыя галоўныя.

Сёння, бадай што, найвялікшую цікавасць выклікае матч на званне чэмпіёна свету паміж выдатнымі савецкімі шахматыстамі Анатолем Карпавым і Гары Каспаравым.

Матч пачаўся інтрыгуюча: прэтэндэнт атрымаў перамогу ўжо ў першай партыі. Карпава хутка ўдалося не толькі адыграцца, але і выйсці наперад. У далейшым Каспараў зраўняў лік. Пасля пятнаццаці партый была нічыя — 7,5:7,5 ачка.

Яшчэ адзін матч за сусветную карону праходзіць у Галандыі. Мінчанін Анатоль Гантварг абараняе свой тытул мацнейшага шашыста планеты ў барацьбе з галандцам — Робам Клеркам. Згуляна 15 партый з 20. Пакуль наперадзе савецкі спартсмен, які атрымаў на адну перамогу больш.

Шікам лёгкаатлетычнага сезона стаў розыгрыш Кубка свету на лёгкай атлетыцы ў Аўстраліі. Восем каманд — СССР, ЗША, ГДР, зборных Еўропы, Афрыкі, Амерыкі, Аўстраліі і Акіяніі, Азіі вялі спрэчку за ганаровы трафей.

На спаборніцтвах былі ўстаноўлены 2 сусветныя, 14 вышэйшых дасягненняў Кубка і дзесяткі нацыянальных рэкордаў. Сярод мужчын першае месца заняў спартсмен ЗША. Лёгкаатлеткі ГДР сталі мацнейшымі ў спаборніцтвах сярод жанчын. Нашы зборныя занялі другія месцы. Адзначым перамогу беларускага атлета Георгія Калнаотчанкі ў кіданні дыска, другія месцы мінчан Равілі Аглятзінавай (1500 метраў) і Аляксандра Васільева (бар'ерны бег на 400 метраў).

Пацвердзілі высокі клас савецкія валейбалісты. І мужчынская, і жаночая зборныя, не праіграшы ніводнай сустрэчы, заваявалі званні чэмпіёнаў свету. Залатымі медалямі ўзнагароджаны спартсменкі мінскага «Камунальніка» Галіна Гарбацюк і Таццяна Шапалава.

У апошні час на сусветных першынствах, міжнародных спаборніцтвах і чэмпіянатах краіны вызначыліся беларускія дзюдаісты, марафонцы, бадмінтаністы, футбалісты.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1702